

Τ. Ε. Ηλιοπούλου
Τ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

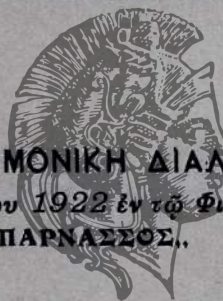
ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟΝ
ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ

Κ Α Ι

Η ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΑΘΗΝΩΝ

γενομένη τῇ 7ῃ Μαρτίου 1922 ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ
"ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ".

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

N

1235

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΗΜ. ΔΕΛΗ

Ὁδὸς Μιλητίου ἀριθ. 1

1922

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ν. 1235

22 ΣΕΠ. 1958

Τ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ
774

ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟΝ
ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ
ΚΑΙ
Η ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ

γενομένη τῇ 7ῃ Μαρτίου 1922 ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ
"ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ.."

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚ ΔΩΡΕΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΗΜ. ΔΕΛΗ
Ὁδὸς Μιλτιάδου ἀριθ. 1
1922

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ

Τ. Ε. ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΠΡΟΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ

ΚΑΙ

Η ΑΙΘΡΟΠΟΛΟΓΙΚΗ ΕΧΘΡΗ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1982

Τ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ

ΚΑΙ

Η ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Ἐπιστημονικῆ διαλέξεις γενομένη τῇ 7ῃ Μαρτίου 1922 ἐν τῷ
φιλολογικῷ Συλλόγῳ «Παρνασσός».

Εἰς τὴν χορείαν τῶν Κρατῶν ἅτινα πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐργάζονται πρὸς ἀναμόρφωσιν τῶν ποινικῶν αὐτῶν κωδίκων προσετέθη τελευταῖον καὶ ἡ Ἰταλία. Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 14τῆς Σεπτεμβρίου 1919 διωρίσθη Ἐπιτροπὴ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ προτείνῃ τὰς ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ ποινικῇ νομοθεσίᾳ, ἧτις συντόμως ἐργασθεῖσα κατήρτισεν ἤδη τὸ προσχέδιον τοῦ γενικοῦ μέρους τοῦ ποινικοῦ κώδικος, ὅπερ καὶ ἐδημοσιεύθη κατ' Ἰανουάριον τοῦ παρελθόντος ἔτους. (1) Ἴνα δ' ἐπ' ἑξῆς ἄριστον ὑποβληθῆ εἰς τὴν διεθνῆ κριτικὴν, μεταφράσθη εἰς τρεῖς ξένας γλώσσας, τοῦτέστιν εἰς τὴν γαλλικὴν, γερμανικὴν καὶ ἀγγλικὴν, καὶ διανεμήθη τῇ φροντίδι τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης εἰς τοὺς ἐπιστήμονας τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἀντίτυπον δὲ τοῦτου ἀπεστάλη καὶ εἰς ἐμέ, καὶ μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ, οὐχὶ μόνον ἐξ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐλπίδος ὅτι ἐν αὐτῷ ἤθελον ἀνεύρειν νέα στοιχεῖα διὰ τὴν καὶ παρ' ἡμῖν παρασκευαζομένην καὶ ἐν τῷ πέρατι αὐτῆς εὐρισκομένην ἀναμόρφωσιν τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν κώδικος. Καὶ τὰς ἐκ τῆς μελέτης ταύτης ἐντυπώσεις μου ἔκρινα σκόπιμον νὰ ἀνακοινώσω ὑμῖν.

Τὸ προσχέδιον τοῦτο εἶνε ἀποκλειστικὸν ἔργον τῶν ὁπαδῶν τῆς Σχολῆς τοῦ Lombroso, τῆς συνήθως διακρινομένης διὰ τῶν ὄρων «ἀνθρωπολογικῆ ἢ νεο-Ἰταλικῆ Σχολῆ» ἧτις, ὅμως, αὐτοκαλεῖται καὶ «θετικῆ Σχολῆ». Διότι ἐξ ὁπαδῶν τῆς Σχολῆς ταύτης συνεκροτήθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Mortara ἢ παρασκευάσασα

1) Progetto preliminare di codice Penale Italiano per i delitti Libro I.

αὐτὸ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λομπρόζο ἀρχηγοῦ αὐτῆς Ἑρρίκου Φέρρι Καθηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ρώμης. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου καὶ ἐν τῷ διατάγματι τοῦ καταρισμοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, ρητῶς ὑποδεικνύεται ὅτι ἡ ἀναμόρφωσις τῶν ποινικῶν νόμων δέον νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Σχολῆς ταύτης.

Τὸ διάταγμα τοῦτο παρήγαγεν ἐκπληξιν παρὰ τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ τῆς Ἰταλίας—ὡς βεβαίως αὐτὸς ὁ Φέρρι ἐν διατριβῇ του δημοσιεύσει ἐν δυοὶ περιόδοις (1) ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ προσχεδίου, καθόσον, ὡς λέγει, εἶχε μορφωθῆ παρ' αὐτῷ ἡ γνώμη ὅτι «*μετὸν θάνατον τοῦ Λομπρόζο εἶχον ἀποθάνει ἐπίσης καὶ αἱ θεωρίαι του καὶ πρὸ πάντων—ὅπερ τὸ οὐσιώδες—ὅτι εἶχεν ἀποθάνει ἡ μέθοδος τῆς παρατηρήσεως τοῦ ἐγκληματικοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν ὁ Λομπρόζο ἔδωκεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα μετὰ τὴν μεγαλοφυᾶ πρωτοδουλίαν του*».

Ἡ οὕτω βεβηκουμένη ὡς παραχθεῖσα ἐν Ἰταλίᾳ ἐκπληξίς ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ διορίζοντος τὴν Ἐπιτροπὴν διατάγματος οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι ἔσται γενικὴ καθ' ἅπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ παρασκευασθέντος παρ' αὐτῆς ἔργου. (2) Διότι ὄχι μόνον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λομπρόζο, ὡς λέγει ὁ Φέρρι, συμβάντος ἐν ἔτει 1909, ἀλλὰ πολὺ πρότερον, ἀπὸ τριακονταετίας περίπου, ἡ Σχολὴ αὐτοῦ πράγματι ἀπέθανε καὶ ἐτάπη ἐν τῇ λήθῃ. Ἄλλ' ὁ Φέρρι, καίτοι ὁμολογῶν τὴν παραχθεῖσαν ἐκπληξιν, πολεμεῖ τὴν ἰδέαν ἐξ ἧς αὕτη ἀπέρρευεν, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ Σχολὴ τοῦ Λομπρόζο δὲν ἀπέθανε, καθόσον ἔπαυσε μὲν κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτῆς παραγωγὴ καὶ ἡ κατὰ τῶν ἀντιπάλων τῆς πολεμικῆς, οὐχ' ἥτιον ἡ εἰκοσαετία αὕτη ὑπῆρξε «*περίοδος βραδείας καὶ ἥτιον θορυβώδους διεισδύσεως ἐν τῇ δημοσίᾳ συνειδήσει τῶν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν τῆς Σχολῆς ταύτης, ἰδίως διὰ τοῦ θαυμασίου ἔργου τῆς προπαγάνδας τῆς συντελεσθείσης διὰ τῆς διεθνοῦς ἐνώσεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου*». Καὶ ἐπειδὴ, λέγει πάντοτε ὁ Φέρρι, οἱ ἱδρυταὶ τῆς διεθνοῦς ταύτης ἐνώσεως—v. Lizst., v. Hamel, Prins—ἐξέλιπον δυστυχῶς πλέον, ἀπογέμω εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν καὶ τὸ ἔργον των τὸν πλέον συμπαθῆ καὶ εἰλικρινῆ σεβασμόν».

Παραθέτω ὀλόκληρον τὴν περικοπὴν ταύτην διότι ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὸ

1) *Ides Schweizerische Zeitschr. für Strafrecht (Revue pénale Suisse)* Jahrg. 33 1 Heft S. 17—*Zeitschr. f. d. Gesamte Strafrechtsw.* B. 41 σ. 473.

2) Δὲν περιῆλθεν εἰσέτι εἰς γνώσιν μου ἄλλη τις κριτικὴ τοῦ προσχεδίου τούτου.

πρόσχημα τῆς εὐλαθείας πρὸς τὴν μνήμην τῶν ἐν αὐτῇ ὀνομαζομένων ἐξόχων ἐπιστημόνων καλύπτεται μίᾳ ἀληθῆς *ιεροσυλία*. Διότι οὕτω μόνον δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς οἰκαιοποιήσεις τοῦ ἔργου τῆς «διεθνοῦς ἐνώσεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου».

Ἡ ἐνωσις αὕτη ἰδρύθη ἐν ἔτει 1889 τῇ πρωτοβουλίᾳ ἰδίως τοῦ πρό τριετίας θανόντος πρὸς μεγάλην ἀπώλειαν τῆς ποινικῆς ἐπιστήμης δι-ασήμου τῆς Γερμανίας ποινικολόγου Φραγκίσκου Λιστ, Καθηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν Βερολίνῳ, προσεταιρισθέντος τὴν συνεργασίαν καὶ τῶν Ad. Prins, Καθηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν Βρυξέλλαις καὶ τοῦ Ὀλλανδοῦ Καθηγητοῦ v. Hamel. Καὶ ἀληθῶς τὸ ἔργον αὐτῆς ὑπῆρξε *θαυμάσιον* διότι ἀπ' αὐτῆς ἀπέρρευσαν πᾶσαι αἱ ἐν τῇ νεω-τέρᾳ ποινικῇ νομοθεσίᾳ εἰσαχθεῖσαι μεταρρυθμίσεις ὡς καὶ αἱ περιεχό-μεναι ἐν τοῖς νομοπαρασκευαστικοῖς σχεδίοις τῆς Γερμανίας, Ἑλβετίας, Αὐστρίας καὶ τῶν ἄλλων Κρατῶν, ἅτινα παρασκευάζουσι τὴν ἀναμόρ-φωσιν τῶν ποινικῶν αὐτῶν κωδίκων. Ἄλλ' ἡ ἐνωσις αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὴν Σχολὴν τοῦ Λομπρόζο καὶ οὐδαμῶς τὸ ἔργον αὐτῆς ὑπῆρξεν ἔργον *προπαγάνδας* ὑπὲρ τῶν θεωριῶν τῆς Σχολῆς ταύτης, ὡς χαρακτηρίζει αὐτὸ ὁ Φέρρι. Τοῦναντίον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἰδρύσεώς της, καὶ ἅμα τῇ δημοσιεύσει τοῦ προγράμματος αὐτῆς ἡ διεθνὴς ἐνωσις τοῦ ποινικοῦ δικαίου διεκήρυξε διὰ τοῦ στόματος τοῦ πρώτου ἐκ τῶν ἰδρυτῶν αὐτῆς, τοῦ Liszt, τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς, δηλώσασα, ὅτι διατηρεῖ πλήρη τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κριτικοῦ ἐλέγχου τῶν θεωριῶν αὐτῆς. (1) Καὶ οὐδεμίαν ἔκτοτε παρέλιπεν εὐκαι-ρίαν ὁ Liszt ἵνα ἀποκρούσῃ πᾶσαν σύγχυσιν τῶν θεμελιωδῶν ἰδεῶν τῆς διεθνοῦς ποινικῆς ἐνώσεως μετὰ τῶν ἰδεῶν τῆς Σχολῆς τοῦ Λομπρόζο. «Διὰ τὴν διεθνή ποινικὴν ἐνωσιν, λέγει ἐν τινι τῶν ποινικο-πολιτικῶν μελετῶν αὐτοῦ, εἶνε ζήτημα ζωῆς νὰ μὴ ἀφήσῃ παρ' οὐδενὶ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν περὶ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς ἐπι-πιστημονικῆς της κατευθύνσεως ἀπὸ τῶν ἀνταγωνιζομένων Σχολῶν τῆς Ἰταλίας.» (2) Καὶ ἐν τῇ αὐτῇ μελέτῃ του ἐκφράζει καὶ τὴν καταλα-βοῦσαν αὐτὸν ἐκπληξιν ὅταν ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τῆς 4ης ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ Λομπρόζο «*Ὁ ἐγκληματίας ἀνθρώπος*» ἀνέγνωσε τὸ ὄνο-μά του ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς ἐπιβλητικῆς σειρᾶς *ὑποτιθεμένων* ὁπαδῶν καὶ μαθητῶν τοῦ Λομπρόζο. (3) Διότι τοῦτο ἀπετέλεσε πάντοτε ἐν τῶν χαρακτηρηστικῶν γνωρισμάτων τῆς Σχολῆς ταύτης, ἡ κενοδοξία, τοῦ-τέστιν, αὐτῆς νὰ χρίῃ διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Λομπροζιανοῦ καὶ τοὺς

1) *Ide Zeitschr. f. die Gesammt. Strafrechtsw.* τόμ. 9 σ. 368.

2) *Ide Zeitschr.* 9 σ. 465.

3) *Ide Zeitschr.* αὐτόθισ. 464.

μᾶλλον κεκηρυγμένους πολεμίους αὐτῆς. (1) Μετὰ πάροδον δ' εἰκοσαετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς διεθνoῦς ποινικῆς ἐνώσεως καὶ πάλιν ὁ Liszt συνοψίζων τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπ' αὐτῆς κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἔργον, τοῦτο κυρίως ἐξαίρει: ὅτι αὕτη ἔμεινεν ἐλευθέρᾳ ἀπὸ τῶν περὶ τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς ποινῆς ἀντιλήψεων τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς. (2) Καί, ἐν τέλει, αὐτὸς οὗτος ὁ Liszt ὁ χαρακτηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Ferrri ὡς *προπαγανδιστῆς τῶν θεωριῶν τοῦ Λομπρόζο*, εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας τῷ συγκροτηθέντι ἐν Βρυξέλλαις ἐν ἔτει 1892, πρὸς ἐξέτασιν αὐτῶν, συνοψίζων τὰς ἐξενεχθείσας γνώμας ἀπήγγειλε τὸν ἐπιτάφιον τῶν θεωριῶν τούτων διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «*Τὸ εἶπον ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ. Ἡ Σχολὴ τοῦ Λομπρόζο δὲν ζῆ πλέον· ἀπέθανεν ἐκ προώρου θανάτου, ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς ὠριμότητα.*» (3)

Ἄλλὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς διεθνoῦς ποινικῆς ἐνώσεως ἀπὸ τῶν ἰδεῶν τῆς νεο-Ἰταλικῆς Σχολῆς ἔτι μᾶλλον ἀποδεικνύει ὁ τρόπος καθ' ὃν περὶ αὐτῆς ἐξεφράζετο ὁ Ferrri πρὸ τοῦ θανάτου τῶν ἰδρυτῶν αὐτῆς. Τὸ ἔργον αὐτῆς δὲν ἀπεκάλει καὶ τότε, ὡς νῦν, *θαυμάσιον*, ἀλλ' εὕρισκεν ὅτι αὕτη «*ἐκοιμᾶτο ἐν ταῖς μακαρίαις μοναῖς τοῦ ἐκλεκτισμοῦ, (dans les limbes de l'éclectisme)*» καθ' ὃ μὴ ἀποδεχομένη τὰς ριζοσπαστικὰς αὐτοῦ ἰδέας, καὶ ὅτι ἐκ τῶν γενομένων ἐν τοῖς ἐτησίοις συνεδρίοις αὐτῆς συζητήσεων καὶ προτάσεων ἀποδεικνύεται «*ἡ ἀθιερὰ πνευτὸς στείρωτης τῶν μέσων ἰδεῶν.*» (4) Περὶ δὲ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν ἰδρυτῶν αὐτῆς, τοῦ Liszt, μετὰ περισσοῦς ἐξεφράζετο περιφρονησεως ἀποκαλῶν αὐτὸν «*πνεῦμα μέτριον καὶ παράσιτον διανοητικόν.*» (5) Σήμερον τὸ στείρον ἔργον ἐγένετο *θαυμάσιον* καὶ ὁ πρωτεργάτης αὐτοῦ Liszt, ἄξιος ἀμερίστου σεβασμοῦ! Διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ οἰκειοποίησις τοῦ ἔργου τούτου.

Ἐπέμεινα εἰς τὸ νὰ ἀποκαλύψω εἰς ὑμᾶς, ὅσον ἔνεστι ἐναργῶς, τὸ ἀνυπόστατον τῆς τοιαύτης διεκδικήσεως τῆς ἀλλοτρίας ἐργασίας, διότι ἐν τῇ «*διεθνῇ ποινικῇ ἐνώσει*» ἐκπροσωπεῖται ἡ διεθνῆς ποινικὴ ἐπιστήμη, καθόσον ἐν αὐτῇ συνεκεντρώθησαν καὶ συνειργάσθησαν διὰ τὴν

1) Ἴδε περὶ τούτου τὰ ἐν τῇ μελέτῃ μου «*Ὁ Λομπρόζο*» (1907) σ. 5—9.

2) Ἴδε Mitteilungen der Internat. Kriminalist. Vereinigung τόμ. 18 σ. 230—231.

3) Ἴδε Actes du troisième Congrès International d'Anthropologie Criminelle σ. 333.

4) Ἴδε Sociologie Criminelle (1905) σ. 37.

5) Ἴδε Sociologie Criminelle σ. 24—25.

σκοπιμωτέραν ἀναμόρφωσιν τοῦ ποινικοῦ δικαίου, οἱ διαπρεπέστεροι τῶν ἀπανταχοῦ ποινικολόγων καὶ διὰ τῆς συνεργασίας ταύτης ἐσφυρηλατήθησαν αἱ θεμελιώδεις ἀρχαί, ἐφ' ὧν, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, ἐστηρίχθησαν τὰ προσχέδια τῶν νέων ποινικῶν κωδίκων τῆς Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἑλβετίας (ἵνα ὀνομάσω τὰ σημαντικώτερα), ἅτινα εἶδον τὸ φῶς πολλὸν χρόνον πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ προκειμένου ἰταλικοῦ προσχεδίου, οὕτως ὥστε ἂν ἡ εἰρημένη ἀξίωσις ἠλλήθευεν, ἔδει νὰ δεχθῶμεν ὅτι πᾶσα ἡ σύγχρονος νομοθετικὴ κίνησις ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ εἶνε τὸ προῖον τῆς νεο-Ἰταλικῆς Σχολῆς. Καὶ τοῦτο πράγματι δὲν ἐδίστασέ νὰ ἰσχυρισθῇ ὁ Ferrī κηρύσσων ὅτι «ἡ Ἰταλία καὶ ἐν τῷ ἐδάφει τῆς ποινικῆς νομοθεσίας (καίτοι ἐμφανίζεται τελευταία), δύναται νὰ καταταχθῇ ἐν τῇ πρωτοφυλακῇ, καθόσον πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε εἰσαχθεῖσαι ἢ προταθεῖσαι μεταρρυθμίσεις ἐν τοῖς ἄλλοις κράτεσιν, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν εἰμὴ «ἡ ἐκφρασις τῆς ἀποδοχῆς τῶν περὶ ἐγκλημάτων καὶ ἐγκληματιῶν ἰδεῶν ὡς πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἐπιστήμης, ἐξέλιξεν ἡ ἀνθρωπολογικὴ Σχολή».⁽¹⁾ Ἄλλ' ἵνα καὶ διὰ τῶν πραγμάτων καταδείξω τὸ ἀνυπόστατον τῆς τοιαύτης ἐγωῖστικῆς ἰταλικῆς ἀξιώσεως ἐν τῇ ἐρευνῇ ἣν θέλω ἐπιχειρήσει τῶν ἀρχῶν, ὡς ἐφαρμογὴ τῶν ὀπίωιν παρίσταται τὸ ὅτι ὄφει ἡμῶν προσχέδιον, δὲν θὰ κλίψω νὰ παραβάλλω ταύτας, ἐν τοῖς κυριωτέροις σημείοις, πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων προσχεδίων τῶν ἄλλων Κρατῶν ἵνα ἐκδηλῶς καταστή ἡ διαφορὰ καὶ συγχρόνως ἡ ὑπεροχὴ τούτων.

I.

Ὡς γνωστόν, ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἐγένετο διὰ τοῦ ἔργου τοῦ ψυχιάτρου Καίσαρος Λομπρόζο, οὗτινος ἡ πρώτη ἐκδοσις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1876, τοῦ ἐπιγραφομένου «ὁ ἐγκληματίας ἀνθρώπος». Δι' αὐτοῦ ὁ Λομπρόζο ἐπειράθη νὰ πείσῃ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ὅτι μεταξὺ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνεκάλυψεν ἐν ἴδιον εἶδος ἀνθρώπου, ἕνα ἰδιάζοντα ἀνθρώπινον τύπον, τὸν «ἐγκληματιαν ἀνθρώπον», φερόμενον ἐξ ἐνστίκτου πρὸς τὸ ἐγκλημα καὶ διακρινόμενον ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου δι' ἰδίων οὐ μόνον ψυχολογικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνατομικῶν καὶ μορφολογικῶν χαρακτήρων.

Ποίας ἔτυχεν ὑποδοχῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἡ θεωρία αὕτη, καὶ ποία ἡ ἀξία αὐτῆς ἀνεκοίνωσα εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς νομικὸν κόσμον διὰ τῆς πρὸ δεκαπενταετίας δημοσιευθείσης εἰδικῆς μελέτης μου τῆς ἐπιγραφο-

1) Ἴδε *Révue pénale Suisse* 33 σ. 17.

μένης «Ο Λομπρόζο», δι' ἧς ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν τῶν ἐξοχωτέρων ἐν Εὐρώπῃ ἐκ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ἀνθρωπολόγων, φυσιολόγων καὶ φρενολόγων, κατέδειξα τὴν μέχρι τοῦ γελοίου κενότητα καὶ τὸ ἀνεπιστημονικὸν αὐτῆς. Συνεπῶς δὲν θὰ ἀσχοληθῶ σήμερον περὶ αὐτῆς, τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον αὐτὴ λησμονηθεῖσα ἤδη καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ὁπαδῶν τοῦ Λομπρόζο, οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἔσχε ἐπίδρασιν ἐν τῇ συντάξει τοῦ ὑπ' ὄψει ἡμῶν προσχεδίου. Οὕτω ἐνῶ ὁ Ferrì δὲν ἐδίστασε νὰ ἰσχυρισθῇ ἐπανελημμένως ἐν τοῖς ἔργοις του, ὅτι ἐκ μόνων τῶν φυσιολογικῶν χαρακτήρων δύναται νὰ διαγνώσῃ τὸν «ἐγκληματιαν ἄνθρωπον» καὶ ἰδίως τὸν φονέα, (1) οὐδεμίαν ἐν τῷ προσχεδίῳ του ποιεῖται χρῆσιν τῆς θαυμασίας ταύτης ἀνακαλύψεως ἧτις ἤθελε καταστήσει περιττὸν τὸ τόσῳ δυσχερὲς ἔργον τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας πρὸς βεβαίωσιν ἐκάστοτε τῆς ἀμφισβητουμένης ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου. Τοῦναντίον ἐν τῇ διακρίσει τῶν ἐγκληματιῶν εἰς διαφόρους κατηγορίας, τῇ γενομένῃ ἐν τῷ προσχεδίῳ τούτῳ, ὁ ἐξ ἐμφύτου τάσεως φερόμενος πρὸς τὸ ἐγκλημα ἐγκληματίας ὑπάγεται εἰς τὴν γενικὴν κατηγορίαν τῶν «καθ' ἔξιν ἐγκληματιῶν» (criminels d'habitude) ἀποτελῶν μίαν τῶν τρισῶν εἰδικωτέρων κατηγοριῶν, ἃς περιλαμβάνει ἡ γενικὴ αὕτη κατηγορία. (2) Καὶ πρὸς διάγνωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐγκληματιῶν τῶν ἄλλων κατηγοριῶν, οὐδαμῶς χρησιμοποιοῦνται οἱ μορφολογικοὶ καὶ ἀνατομικοὶ διακριτικοὶ χαρακτήρες, ἐξ ὧν ὁ Λομπρόζο ἀπετέλεσε τὸν περιφημὸν ἐγκληματικόν αὐτοῦ «τύπον». Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ διακρίσεως τῶν ἐγκληματιῶν ὁ Ferrì προσεχώρησεν εἰς τὴν γενικῶς κρατοῦσαν σήμερον ἐν τῇ ἐπιστῆμῃ ἀντίληψιν, ἧτις οὐδαμῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ προῖόν τῆς νεο-ἰταλικῆς Σχολῆς.

Ἡ μεταξὺ τῶν «καθ' ἔξιν» καὶ τῶν «ἐκ περιστάσεως» ἐγκληματιῶν διάκρισις ἐδιδάχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ διασήμεου τῆς Αὐστρίας ποινολόγου Γουλιέλμου Βαλμπέρκ (W. Wahlberg). (3) Ἀναπτυχθεῖσα δὲ κατόπιν ἐν τῇ ἐπιστῆμῃ καὶ ἀποτελέσασα ἐν τῶν ἄρθρων τοῦ προγράμματος τῆς «Διεθνοῦς ποινικῆς ἐνώσεως», ἐχρησίμειυσεν ὡς βάσις εἰς τὴν σύγχρονον νομοθετικὴν κίνησιν ἐν τῇ λύσει πολλῶν ζητημάτων.

1) Ἴδε Sociologie Criminelle σ. 66—68.

2) Ἴδε Relazione sul Progetto preliminare σ. 67.

3) Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ «Princip der Individualisierung» καὶ Das Gewohnheitsverbrechen.—Ἴδε περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῶν ἔργων τοῦ Wahlberg τὴν διατριβὴν τοῦ Πόσσου συγγραφέως Tschubinsky, Zeitschr. f. d. Gesammt. Strafrechtsw. 23 σ. 64.—καὶ F. v. Liszt, Lehrb. § 3 σ. 11 ὑπόσημ. 3.—καὶ τοῦ αὐτοῦ, Die Psychologischen Grundlagen der Criminalpolitik, Aufsätze II σ. 172.

II

Δύο κυρίως εἰσὶν αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ ἐφ' ὧν ἐρείδεται τὸ ἰταλικὸν προσχέδιον, αἱ ἑξῆς : Α) Ἡ ἀνατροπὴ τῆς μέχρι τοῦδε κρατούσης ἀντιλήψεως περὶ τοῦ ποινικοῦ καταλογισμοῦ, καθ' ἣν ἵνα ἀποδοθῇ εἰς τινὰ ὠρισμένην ἀξιόποινον πράξις καὶ ἐπιβληθῇ κατ' αὐτοῦ ἢ ἐν τῷ νόμῳ ὠρισμένη ποινὴ δὲν ἀρκεῖ ἢ βεβαίως ὅτι αὕτη προήλθεν ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡ βεβαίως ὅτι αὕτη ἀπέρρευσεν ἀπὸ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ. Καὶ συνεπῶς ἵνα θεωρηθῇ ὑπάρχων ὁ τοιοῦτος μεταξὺ τῆς βουλήσεως τοῦ πράξαντος καὶ τοῦ ἐγκληματικοῦ γεγονότος σύνδεσμος δέον νὰ λειτουργῇ ἀρτίως καὶ κανονικῶς ἢ βούλησις αὐτοῦ, δέον, τοῦτέστι, νὰ ὑπάρχῃ παρ' αὐτῷ ἢ ψυχικὴ ἐκείνη κατάστασις, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν καλουμένην «*ικανότητα πρὸς καταλογισμόν*». Διὰ τὰς συντάκτας τοῦ Ἰταλικοῦ προσχεδίου τὸ δεύτερον τοῦτο στοιχεῖον τοῦ ποινικοῦ καταλογισμοῦ, ὁ παρ' αὐτῶν καλούμενος *ἠθικὸς καταλογισμὸς* (*responsabilité morale*) περιττεύει τελείως χρησιμεύων μόνον εἰς τὸ νὰ παρεμβάλλῃ προσκόμματα ἐν τῇ διαχειρίσει τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης. Ἀρκεῖ, κατ' αὐτοὺς, ἡ βεβαίως ὅτι ἡ πράξις ἐξετελέσθη παρὰ τοῦ ὡς ἐνόχου αὐτῆς φερομένου, τοῦτέστιν ὁ παρ' αὐτῶν καλούμενος *ὕλικὸς ἢ φυσικὸς καταλογισμὸς* (*responsabilité matérielle*). Καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀναγράφεται ἐν ἀρθρῷ 18ῳ τοῦ προσχεδίου των, συνέπεια τῆς ὁποίας εἶνε ἢ ἀπ' αὐτοῦ ἀπάλειψις τῶν ἐν ταῖς ἰσχυρούσαις νομοθεσίαις καὶ τοῖς νομοπαρασκευαστικοῖς σχεδίοις τῶν ἄλλων Κρατῶν ἀναγραφόμενων διατάξεων ἐν αἷς ὀρίζονται οἱ λόγοι οἱ αἴροντες τὴν πρὸς καταλογισμόν ἱκανότητα, οἱ ἀναγόμενοι εἴτε εἰς τὴν ἀτελεῖ ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων εἴτε εἰς τὴν διατάραξιν τῆς κανονικῆς λειτουργίας αὐτῶν.

Β) Ἐτέρα ἀρχή, ἣτις θεωρεῖται ὡς συνέπεια τῆς πρώτης, εἶνε ἡ ἀπογύμνωσις τῆς ποινῆς ἀπὸ παντὸς *χαρακτῆρος κολασμοῦ* ἐπιβαλλομένου κατὰ τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως καὶ ἡ μετατροπὴ αὐτῆς εἰς μέτρον κοινωνικῆς ἀμύνης ἀντιτασσόμενον καὶ ἐπιβαλλόμενον κατὰ τοῦ διαπράξαντος τὸ ἐγκλημα, καὶ ἂν ἔτι οὗτος οὐδεμίαν ἔχει συνέδησιν τῆς πράξεώς του, ἕνεκα τῶν ρηθέντων λόγων τῶν ἀποκλειόντων τὴν ἀρτίαν καὶ κανονικὴν λειτουργίαν τῆς βουλήσεως αὐτοῦ. Ἀρκεῖ ὅτι δι' αὐτῆς ἀπεδείχθη *ἐπικίνδυνος* εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Δι' ὃ καὶ αὐτὸς ὁ ὄρος «*ποινὴ*» καταργεῖται ἀντικαθιστάμενος διὰ τοῦ ὄρου «*κύρωσις*» (*sanzione*), ὅστις κατὰ τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν ἐκφρά-

ζει τὴν ἔννοιαν τῆς τοιαύτης ἀμυντικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ ἐγκληματίου. Συνέπεια δὲ τῆς τοιαύτης περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ποινῆς ἀντιλήψεως εἶνε ὅτι καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέτρον αὐτῆς δεόν νὰ διατελῇ ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπικινδύνου χαρακτηῖρος τοῦ ἐγκληματίου (temibilità o pericolosità).

Ἵνα δυναθῶμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν σαφέστερον τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ κρίνωμεν περὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν δεόν νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ferri, ὅστις εἶνε ὁ γεννήτωρ αὐτῶν, καὶ ἰδίως εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἐπιγραφόμενον « Ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία— Sociologie criminelle », ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς.

Τὴν περὶ τοῦ ποινικοῦ καταλογισμοῦ θεωρίαν αὐτοῦ ἐποικοδομεῖ ὁ Ferri ἐπὶ τῆς καταπτώσεως ἣν ἐν τῇ νεωτέρᾳ θετικῇ ἐπιστήμῃ ὑπέστη τὸ δόγμα τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως (liberum arbitrium indifferentiae— libre arbitre).

Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ δόγματος τούτου ἐλαχρίσθησαν πάντοτε ὅτι ἄνευ αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ οὐδὲ ἠθικὴ οὐδὲ ποινικὴ εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὰς πράξεις του. Ὁ ἀνθρώπος, λέγουσιν, εἶνε υπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του μόνον διότι καὶ ἐφ' ἑσὸν ἢ βούλησις αὐτοῦ λειτουργεῖ ἐλευθέρᾳ ἀπὸ πάσης ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως, δυνάμενος νὰ θελήσῃ οὕτως ἢ ἄλλως καὶ συνεπῶς νὰ πράξῃ οὕτως ἢ ἄλλως τῆς βάσεως ταύτης ἐκλείπουσης, συνεχλεῖται πᾶσα δικαιολογικὴ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνθρώπου βάσις καὶ συνεπῶς ἢ ὑπαρξίς τῆς ποινῆς καὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐκ θεμελίων διασείεται. Τὸ πόρισμα τοῦτο ἐπισείουσιν οἱ ὁπαδοὶ τῆς ἐλευθερίας βουλήσεως ὡς φόβητρον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀντιπάλων των, περιγράφοντες διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων τὰς ὀλεθρίας κοινωνικὰς συνεπείας, ἃς ἢ κατάρριψις τοῦ δόγματός των ἤθελε προκαλέσει. Τὸ πόρισμα δὲ τοῦτο ἀποδέχεται καὶ ἐγκολποῦται προθύμως καὶ ὁ Ferri, καίτοι πολέμιος τοῦ μεταφυσικοῦ δόγματος τῆς ἐλευθερίας βουλήσεως καὶ αυτοκαλούμενος θετικιστῆς ποινικολόγος, καὶ ἐπαναλαμβάνει μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ καὶ μετὰ μείζονος μάλιστα πεποιθήσεως, ὅτι « ἄνευ ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ εὐθύνη καὶ συνεπῶς οὐδὲ ποινή ».

Ἄλλ' οὐδαμῶς ἀποδέχονται τοῦτο οἱ ἀληθεῖς ὁπαδοὶ τοῦ θετικισμοῦ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ. Ἀληθῶς τὸ δόγμα τῆς ἐλευθερίας βουλήσεως ὡς ἐναργῶς ἀπεδείχθη ἐκ τοῦ ἐλέγχου εἰς ὃν ὑπέβαλεν αὐτὸ ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα καὶ ἡ θετικὴ ἐπιστήμη τῆς ἐμπειρικῆς ψυχολογίας εἶνε μία μεγάλη πλάνη, πρὸς ἣν δὲν δύναται πλέον νὰ μένῃ προσηλωμένη.

ἡ ποινικὴ ἐπιστήμη.⁽¹⁾ Ἄλλ' ἐκ τούτου δὲν ἔπεται ὅτι τούτου καταρρέοντος καταρρέει ἀναγκαιῶς καὶ ἡ ἔννοια τῆς εὐθύνης ἐφ' ἧς ἐρείδεται καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς ποινῆς.

Ἵνα πεισθῶμεν περὶ τούτου, ἀρκεῖ νὰ ἀντιληφθῶμεν σαφῶς τὴν ἔννοιαν τῆς εὐθύνης, ὅσα ἐμορφώθη ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, καὶ νὰ ἐξετάσωμεν ἂν αὕτη δύναται νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀληθειαν περὶ τῆς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως. Τί ἐννοοῦμεν ὅταν ἀποδίδωμεν εἰς τινὰ τὴν εὐθύνην πράξεώς τινος; Οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ ὅτι ἡ πράξις αὐτῆ εἶνε τὸ προϊόν, τὸ ἀποτέλεσμα οὐ μόνον τῆς φυσικῆς ἐνεργείας του ἀλλὰ καὶ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ αἷτιος αὐτῆς, διότι ἠθέλησε ταύτην καὶ συμφῶνως τῇ βουλήσει του ἐνήργησε πρὸς παραγωγὴν αὐτῆς. Ἡ βεβαίωσις, τοῦτέστι, τοῦ αἰτιώδους μεταξὺ τῆς βουλήσεως τοῦ πράξαντος καὶ τῆς πράξεως συνδέσμου, ἀποτελεῖ τὴν κρίσιν ἡμῶν ὅτι οὗτος φέρει τὴν εὐθύνην αὐτῆς. Καὶ ἔταν δ' ἐξετάζωμεν τὰς ἰδίας ἡμῶν πράξεις καὶ συναισθανώμεθα ἐν ἡμῖν τὸ συναίσθημα ἐκεῖνο τῆς ἀναπαύσεως τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ἢ τὸ ὑναντίον τοῦ ἐλέγχου αὐτῆς ἐπὶ ταύταις, οὐδὲν ἄλλο πράττομεν εἰμὴ ἀναγνωρίζομεν ἐν ἡμῖν τὸν αἷτιον τῶν πράξεων τούτων, διότι αὐται ἀπέρρευσαν ἀπὸ τῆς βουλήσεως ἡμῶν.

Ἡ τοιαύτη δὲ κρίσις ἡμῶν οὐδαμῶς προσκρούει, ἀλλὰ τὸ ὑναντίον προσαρμόζεται τελείως πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀληθειαν περὶ τῆς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως. Διότι, κατ' αὐτὴν, ἡ ἐκάστοτε ἐνεργεία τῆς βουλήσεως, τοῦτέστιν ἡ ἀπόφασις ἡμῶν ὑπὸ δύο πάντοτε καθορίζεται παραγόντων, τοῦτέστιν ὑπὸ τῶν κινούντων αὐτὴν πρὸς ὀρισμένην κατεύθυνσιν αἰτίων καὶ τοῦ ἀτομικοῦ ἡμῶν χαρακτήρος. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων παραγόντων ὁ δίδων τὴν ὀριστικὴν εἰς τὴν βούλησιν ἡμῶν κατεύθυνσιν εἶνε ὁ ἀτομικὸς χαρακτήρ. Τὰ ἐκάστοτε προσπίπτοντα ἐπὶ τῆς βουλήσεως ἡμῶν καὶ διεγείροντα αὐτὴν αἰτια, αὐτὰ καὶ μόνα δὲν καθορίζουσι τὰς ἀποφάσεις ἡμῶν, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἀτόμου. Τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ἡ στοιχειώδης πείρα, καθόσον δλέπομεν ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν αὐτῶν αἰτίων εἶνε διάφορος παρὰ τοῖς διαφόροις ἀτόμοις. Λέγοντες δὲ «ἀτομικὸν χαρακτήρα» ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων ἐκάστου ἀτόμου, τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ἰδιοσυγκρασίαν, ἐξ ἧς ἀποτελεῖται τὸ ψυχικὸν αὐτοῦ «ἐγὼ», ἢ ψυχικὴ μορφή ἢ διακρίνουσα τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ προσωπικότητα ἀπὸ τῆς τῶν ἄλλων ἀτόμων, ὡς ἡ σωματικὴ μορφή διακρίνει τὴν φυσικὴν αὐτοῦ προσωπικότητα. Συνε-

1) Ἴδε μείζονα ἀνάλυσιν τοῦ προβλήματος τούτου ἐν τῷ βιβλίῳ μου «Σύστημα τοῦ Ἑλλην. ποινικοῦ δικαίου» τόμ. Α'. σ. 149—166.

πῶς ἐκ τῆς τοιαύτης ψυχολογικῆς ἀναλύσεως τῶν συντρεχόντων πρὸς παραγωγὴν τῆς βουλήσεως ὄρων συνάγεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐν ταῖς ἀποφάσεσι καὶ ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ δὲν ὑποκύπτει τυφλῶς εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν τῶν αἰτίων, δὲν εἶνε *μηχανὴ κινουμένη ὑπὸ τὴν πίεσιν* ἐλατηρίου τινός, ἀλλ' αὐτὸς διὰ τῶν ἰδίων ψυχικῶν δυνάμεων καὶ ἰδιοτήτων, αἵτινες, ὡς εἴρηται, ἀποτελοῦσι τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ προσωπικότητα, κρίνει καὶ ἀποφασίζει περὶ τῶν ἰδίων πράξεων. Ἐκ τούτου ὅθεν, ἀναγκαίως ἐπιταί ὅτι πᾶσα πράξις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε τὸ προῖόν αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ *ὄντοτης*, αὐτοῦ τοῦ ψυχικοῦ «*ἐγὼ του*» καὶ συνεπῶς δύναται νὰ ἀποδοθῆ, νὰ καταλογισθῆ εἰς αὐτόν, διότι αὐτὸς εἶνε ὁ αἷτιος ταύτης, διότι εἶνε *ιδικὴ* του πράξις. Καὶ αὕτη εἶνε, ὡς εἴπομεν ἢ ἔννοια τῆς εὐθύνης, κατὰ τὴν κοινῶς παραδεδεγμένην ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ ἀντίληψιν, ἐφ' ἧς ἐρεῖδεται καὶ ἡ ποινικὴ εὐθύνη, συνυπάρχουσα μετὰ τῆς ἀρτίας καὶ κανονικῆς λειτουργίας τῆς βουλήσεως καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως. Τοῦναντίον δὲ δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ ἔννοια τῆς εὐθύνης ἀποκλείεται διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς ἐλευθερίας ταύτης, διότι, κατὰ τὴν ἀποδιδόμενην εἰς τὸν ὅρον τοῦτον ἔννοιαν, ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν δύναμιν, ἐν οἰαδήποτε περιπτώσει, ὑπεκφεύγων τῶν αἰτίων καὶ τοῦ ἰδίου χαρακτῆρος τὴν ἐπίδρασιν νὰ θελήσῃ τι ξένον ἢ ἐναντίον πρὸς τοὺς δύο τούτους παράγοντας. Καὶ συνεπῶς ἡ ἐκ τοιαύτης ἀποφάσεως προερχομένη πράξις μὴ ἀπορρέουσα ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ ἀτόμου ὑπάρξεως δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῆ εἰς αὐτόν, διότι δὲν εἶνε ἰδικὴ του πράξις, ἀλλὰ πράξις τῆς μυστηριώδους καὶ ξένης πρὸς αὐτόν, αὐθαιρέτου ἐκείνης δυνάμεως, ἣτις καθορίζει τὴν βούλησιν αὐτοῦ.

Τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως ἀποδέχεται ὁ Ferri καὶ ἐπανειλημμένως ἀνομολογεῖ ὅτι πᾶσα πράξις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ ἀπορρέουσα εἶνε τὸ προῖόν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ὄντοτης, τῆς *φυσιο ψυχολογικῆς* αὐτοῦ *ιδιοσυγκρασίας*, κατὰ τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται τὸ εἶδος καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐπενεργούντων ἐπὶ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ αἰτίων καὶ συνεπῶς ὅτι πᾶσα πράξις ἀνήκει εἰς τὸν διαπράξαντα αὐτήν, ὅτι εἶνε *ιδικὴ του* πράξις (1).

Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος σύνδεσμος τῆς πράξεως πρὸς τὴν ψυχικὴν προσωπικότητα τοῦ πράξαντος ἣτις ἐκδηλοῦται ἐν τῇ βουλήσει αὐτοῦ δὲν θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Ferri ὡς βᾶσις ἐπαρκῆς ἵνα στηρίξῃ τὴν εὐθύνην τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὰς πράξεις του. Ἴνα δὲ τὴν ἀντίθετον πολεμήσῃ γνώμη τοῦς ἑξῆς προβάλλει λόγους : (2) «Τὸ ψυχολογικὸν στοιχεῖον τοῦ ἐγ-

1) Sociologie Criminelle σ. 332—333.

2) Ἴδε Sociologie Criminelle σ. 421 ἔσομ.

κλήματος, λέγει, δὲν συνίσταται ἐν μόνῃ τῇ βουλήσει· περιλαμβάνει ἐπὶ πλεον τὴν πρόθεσιν καὶ τὸν σκοπὸν.

Ἡ βούλησις ἀναφέρεται εἰς τὴν πράξιν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν. Ἡ ἐκπυρσοκρότησις τοῦ δόλου δύναται νὰ ᾖ ἐθελουσία ἢ τυχαία.

Ἡ πρόθεσις ἀναφέρεται εἰς τὸ αἶτιον διὰ τὸ ὁποῖον ἠθέλησέ τις τὴν πράξιν. Ἐπυρροδόλησε διὰ νὰ φονεύσῃ, ἢ διὰ νὰ τραυματίσῃ, ἢ διὰ νὰ ἐκφοβίσῃ, ἢ μόνον διὰ νὰ προκαλέσῃ θόρυβον.

Ὁ σκοπὸς ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον ἐνεργῶν τις ὠρισμένην πράξιν μὲ ὠρισμένην πρόθεσιν προϋτίθεται νὰ ἐπιτύχῃ. Ἐπυρροδόλησε διὰ νὰ φονεύσῃ, ἀλλ' ὡς σκοπὸν εἶχε τὴν ἐκδίκησιν διὰ μίαν ὕβριν, νὰ σφετερισθῇ μίαν κληρονομίαν, νὰ κλέψῃ ἢ ἀπλῶς νὰ ἀμυνθῇ.

Διὰ νὰ ὑπάρξῃ ποινικὴ εὐθύνη τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα εἰσὶν ἀναγκαῖα· δὲν ἀρκεῖ ἵνα ἡ πράξις ἀπορρέῃ ἀπὸ τῆς βουλήσεως δέον προσέτι νὰ ὑπάρχῃ ἡ πρόθεσις τῆς βλάβης τοῦ δικαιώματος ἄλλου, προστιθεμένου καὶ τοῦ ἀντικοινωνικοῦ καὶ παρανόμου σκοποῦ. Καὶ συμπεραίνων λέγει, «εἶνε λοιπὸν μία πλὴν ψυχολογικὴ νὰ λέγῃ τις ὅτι ἡ πράξις εἶνε ἀξιοποινος διότι εἶνε ἐθελουσία» (1).

Ἀνεξαρτήτως τῆς ὀρθότητος τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως τοῦ ψυχικοῦ στοιχείου τῆς ἀξιοποίνου πράξεως, τούτεστι τῆς ἐννοίας τοῦ δόλου, ἣτις καὶ αὕτη σφαιρῶς διατυπώσεται (2) ἐκ τοῦ πορίσματος εἰς ὃ αὕτη καταλήγει πρόδηλος εἶνε ἡ σύγκυσις τῶν ἐννοιῶν εἰς ἣν περιπίπτει ὁ Ferrí καὶ ἡ ἐκ ταύτης προερχομένη μετατόπισις τοῦ ζητήματος περὶ οὗ πρόκειται.

Οὐδεὶς λέγει ὅτι ἡ πράξις εἶνε ἀξιοποινος διότι εἶνε ἐθελουσία. Τὸ ἀξιοποινὸν ἢ μὴ τῆς πράξεως οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθαρῶς ψυχολογικὸν ζήτημα περὶ οὗ πρόκειται καὶ ὕπερ συνίσταται ἐν τούτῳ : ἂν ὁ ἄνθρωπος φέρῃ τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του ἐν γένει, ἀγαθῶν ἢ κακῶν, δικαίων ἢ ἀδικῶν, ἀξιοποίνων ἢ μὴ. Καὶ τούτο ἡ ὑπὸ τοῦ Ferrí πολεμουμένη θεωρία λύει καταφατικῶς λέγουσα ὅτι διὰ τὴν εὐθύνην ταύτην ἀρκεῖ ὁ σύνδεσμος τῆς πράξεως πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ πράξαντος. Ἄν ἡ ἐκπυρσοκρότησις τοῦ δόλου προῆλθεν ἐκ τῆς θε-

1) Αὐτόθι σ. 422.

2) Τὴν τοιαύτην ψυχολογικὴν ἀνάγνωσιν ἐπαναλαμβάνει ὁ Ferrí ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει τοῦ προσχεδίου πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἐννοίας τοῦ δόλου. Σφαιρῶς δὲ περιλαμβάνει ὡς συστατικὸν στοιχεῖον ταύτης καὶ τὸν σκοπὸν (scopo) καθόσον, ὡς γενικῶς παραδεδομένον εἶνε, ὁ ποινικὸς δόλος συνίσταται ἐν τῇ βουλήσει τῆς πραγματώσεως τῶν γεγονότων ἐκείνων ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν ἀντικειμενικὴν ὑπόστασιν ὠρισμένου ἐν τῷ νόμῳ ἐγκλήματος, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ ὃν ὁ πράξας ἐπιδιώκει διὰ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως.

λήσεως τοῦ ἐνεργήσαντος ταύτην αὐτὸς φέρει καὶ τὴν εὐθύνην αὐτῆς, διότι αὐτὸς εἶνε ὁ αἷτιος ταύτης. Διότι ἡ εὐθύνη οὐδὲν ἄλλο εἶνε εἰμὴ ἢ κρίσις ὅτι ἡ πράξις προῆλθεν οὐ μόνον ἐκ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ, ἀδιαφόρως ἂν αὕτη ἦνε ἀγαθὴ ἢ κακὴ, δικαία ἢ ἀδικος. Ἴνα ἡ ἀπλὴ αὕτη εὐθύνη καταστῆ ποινικὴ, ἵνα τοὔτέστιν ἡ ἐκ τῆς βουλήσεως προελθοῦσα πράξις χαρακτηρισθῆ ὡς ἀξιόποινος δέον βεβαίως ἐξ αὐτῆς νὰ ἐπέρχηται βλάβη εἰς τὰ δικαιώματα ἄλλου προσώπου ἐξ ἧς ἀπαρτίζεται ἡ ἔννοια ὠρισμένου ἐν τῷ νόμῳ ἐγκλήματος. Καὶ ἡ πρὸς τοιαύτην πράξιν κατευθυνομένη βούλησις ἀποτελεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ δόλου ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ. Ἴνα ἡ ἐκπυροσφύρασις τοῦ ὄπλου δημιουργήσῃ ποινικὴν εὐθύνην, ἵνα θεωρηθῆ ἀξιόποιμος δέον ἐξ αὐτῆς νὰ ἐπέλθῃ ὁ φόνος ἢ ὁ τραυματισμὸς ἄλλου προσώπου ὃν ἠθέληεν ὁ πυροβολήσας. Ἄλλ' ἵνα δημιουργηθῆ τοιαύτη ποινικὴ εὐθύνη ἐκ τῆς πράξεως δέον κατὰ πρῶτον λόγον, νὰ κριθῆ ὅτι ὁ πράξας εἶνε ὁ αἷτιος αὐτῆς. Ἀναγκαία, τοὔτέστι, προϋπὸθεσις τῆς ποινικῆς εὐθύνῃς εἶνε ἡ ἀπλὴ εὐθύνη διὰ τὴν τελεσθεῖσαν πράξιν καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς δεχόμεθα ἡμεῖς ἐν πάσῃ πράξει ἀπορροεῦση ἀπὸ τῆς βουλήσεως τοῦ πράξαντος. Ἀρναύμενος δὲ ταύτην ὁ Ferrri συγχέει καὶ συμφύρει εἰς ἓν τὸ νομικὸν ζήτημα τοῦ ἀξιοποίνου τῆς πράξεως πρὸς τὸ ψυχολογικὸν ζήτημα τῆς εὐθύνῃς τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὰς πράξεις του. Οὕτω δὲ διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς εὐθύνῃς ταύτης καταλήγει εἰς τὴν ἀποδοχὴν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν ὅλων τῶν συνεπειῶν ἐκείνων ἅς, ὡς εἴρηται, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ δόγματος τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως συνδέουσι μετὰ τῆς ἀρνήσεως αὐτοῦ. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνῶ οὗτοι τὰς συνεπείας ταύτας ἐπισείουσιν ὡς φόβητρον κατὰ τῶν ἀντιπάλων των, ἴσως καὶ μὴ πιστεύοντες εἰς τὴν πραγματοποιήσιν αὐτῶν, αὐτὸς ὁ δῆθεν θετικιστῆς ποινικολόγος ἀποδέχεται καὶ πιστεύει ταύτας ὡς πραγματικὰς καὶ ἐπιβαλλομένας καὶ συμφώνως πρὸς ταύτας δέχεται ὅτι «οὐδεμία πλέον ἐπιτρέπεται διάκρισις μεταξὺ ἀγαθῶν καὶ κακῶν πράξεων, οὐδεὶς ἔπαινος διὰ τὰς πρώτας καὶ οὐδεμία μομφὴ διὰ τὰς δευτέρας, οὐδεμία διάκρισις μεταξὺ ἐλαττώματος καὶ ἀρετῆς». Καὶ ἔτι μᾶλλον, «οὐδεμίαν ἔχει δικαιολογίαν ἢ τιμωρία τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων». Ὁ ὅρος «ἐγκλημα» ὡς καὶ ὁ ὅρος «ποινὴ» ὑφ' ἧν ἔννοιαν φέρονται σήμερον ἐν τῇ κοινῇ ἀντιλήψει δέον νὰ ἐκλίπωσι. Καὶ οὕτω φερόμεθα εἰς τὴν ἔρευναν τῆς δευτέρας θεμελιώδους ἀρχῆς τοῦ ὑπ' ὄψει ἡμῶν προσχεδίου καὶ συνεπῶς εἰς τὴν ἔρευναν τῆς θεωρίας τοῦ Ferrri ἐξ ἧς αὕτη ἀπέρρευσε.

Διὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἀνθρωπίνης εὐθύνῃς φθάνει, ὡς εἴρηται, ὁ Ferrri εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς ποινῆς ὡς μέτρου κολασμοῦ τοῦ ἐγκληματίου διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ τελεσθεῖσαν ἀντικοινωνικὴν πράξιν. Ἡ κοινωνία κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ, οὐδὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ζη-

τήση λόγον παρ' αὐτοῦ διὰ τὴν πράξιν ταύτην, νὰ σταθμίση τὴν βαρῦτητα αὐτῆς, καὶ νὰ ἐπιβάλη τὴν ἀνάλογον δι' αὐτὴν τιμωρίαν. Τοῦτο δὲν εἶνε ἔργον, λέγει, τῆς ἀνθρωπίνης ἀλλὰ τῆς θείας δικαιοσύνης (1).

Ἐν τούτοις δὲν ἀρνεῖται ὅτι ἡ κοινωνία δικαιούται νὰ λαμβάνη μέτρα τινὰ κατὰ τῶν προσβαλλόντων τοὺς ὄρους τῆς ὑπάρξεώς της καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἐξεύρη δικαιολογικὴν τινὰ βάσιν καὶ προσδῶση τὸν προσήκοντα χαρακτηρισμὸν εἰς αὐτά. Πρὸς τοῦτο δ' ἀνατρέχει, κατὰ πρῶτον λόγον, εἰς τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἐξελιξέως τῆς ἰδέας τῆς ποινῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἐκ ταύτης δὲ συνάγει ὅτι ἀνεκαθεν ὁ ἀνθρώπος, ὡς καὶ πᾶν ζῶν ὄν, εἰς τὴν πράξιν τὴν προσβάλλουσαν τοὺς ὄρους τῆς ὑπάρξεώς του ἀντέτασσε μίαν ἀμυντικὴν ἀντίδρασιν. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρωτογόνῳ αὐτῆς καταστάσει ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἴσκειτο ὑπὸ τοῦ προσβληθέντος ἀτόμου ἐκδηλουμένη κατὰ δύο τρόπους εἴτε ὡς ἀντίδρασις ἄμεσος ἀσκουμένη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς εἴτε ὡς ἀντίδρασις κατασταλεῖσα κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ ἀναβληθεῖσα εἰς προσφορωτέραν στιγμὴν, ἥτις, κατὰ κυριολεξίαν, εἶνε ἀληθὴς ἐκδίκησις (2). Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ἀμυντικὴ ἀλλὰ συνάμα καὶ ἐκδικητικὴ ἀντίδρασις ἐνωρὶς προσέλαβε τὴν κοινωνικὴν μορφήν ἀσκουμένη ἐν ταῖς πρωτογόνοις κοινωνίαις ὑπὸ τοῦ συνόλου τῆς φυλῆς ἢ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, μετατραπέῖτα εἰς δημοσίαν ἐκδίκησιν (vindicta publica) ἥτις καὶ ὑπετάγη εἰς κανόνας περιορίζοντας τὴν ἀγαλλυγὰν βίαν τῆς ἀτομικῆς ἐκδικήσεως. Ἄλλ' ἐν πάσαις ταῖς ἀρχαῖαις αὐτῆς μορφαῖς ἡ ἀντίδρασις αὕτη παρέμεινε ἰσχυρὰ πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἠθικῆς εὐθύνης τοῦ ἐγκληματιοῦ ἡ ἰδέα δ' αὕτη ἐγεννήθη βραδύτερον ὅτε ἡ ἀντίδρασις προσέλαβεν ἐν ἀρχῇ μὲν χαρακτῆρα θρησκευτικόν, ὅτε ἴσκειτο ὑπὸ τῶν ἱερέων, εἶτα δὲ τὸν ἠθικο-νομικόν χαρακτῆρα ὃν ἔχει σήμερον.

Τὴν ἀναδρομὴν εἰς τὸν ἀρχέγονον χαρακτῆρα τῆς ποινῆς, τοὔτεστι τῆς ἐξ ἐνστικτοῦ ἀπορροσούσης τυφλῆς ἀντιδράσεως κατὰ πάσης προσβολῆς, ἄνευ τῆς ἐρέυνης ἀν αὕτη πηγάζῃ ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ προσβολέως, συμβουλεύει ὁ Ferri, καὶ τὴν ἀναδρομὴν ταύτην χαρακτηρί-

1) Εἶνε, ἀληθῶς, παράδοξος ἡ σύγχυσις τὴν ὁποίαν ἐπανειλημένως ποιεῖται ὁ Ferri ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει τοῦ προσχεδίου του τῆς ἐννοίας τῆς εὐθύνης πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς ἀνταποδόσεως τοῦ ἐν τῇ ἀξιοποιῶν πράξει ἐγκειμένου ἠθικοῦ ἁμαρτήματος (faute morale), λέγων ὅτι ἡ ἐκτίμησις τοῦ ἠθικοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἡ δι' αὐτὸ τιμωρία ἀνήκει, εἰς τὴν θεῖαν δικαιοσύνην.

Ἄλλ' ἐρωτᾶται διὰ τίνα λόγον ὁ ἐγκληματίας εἶνε ἀνεύθυνος μὲν ἐνώπιον τῆς ἀνθρωπίνης, ὑπεύθυνος δ' ἐνώπιον τῆς θείας δικαιοσύνης;

2) Sociologie criminelle 346 ἐπέμ.

ζει ὡς πρόσοδον! Ἐν δὲ μόνον ἀποτέλεσμα τῆς ἔκτοτε συντελεσθείσης βραδείας προοδευτικῆς ἐξελιξέως δέον, ὡς λέγει, νὰ μείνη ἀκέραιον, τοῦτέστιν ἢ τάσις ἵνα ἡ κοινωνικὴ κατὰ τοῦ ἐγκλήματος ἀντίδρασις ἀπαλλαγῇ παντὸς πνεύματος κτηνώδους ἐκδικήσεως, ἵνα παραμείνη ἀπλήτῃ καὶ καθαρὰ ἄμυνα ἐπιτεβλημένη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς κοινωνικῆς συντηρήσεως (1).

Ἄλλ' εἰς ταῦτα παρατηροῦμεν διὰ τὴν ἄμυνα καὶ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ πρωτογενεῖ καταστάσει τῆς κατὰ τοῦ ἐγκλήματος ἀντιδράσεως, καθ' ἃ αὐτὸς οὗτος βεβαίως, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, διεκρίνεται τῆς ἐκδικήσεως κατὰ τοῦτο, διὰ τὴν ἢ ἀμεσοσ ἀντίδρασις ἢ ἀντιτασσομένη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς, ἢ δὲ μετὰ τὴν προσβολὴν ἐπερχομένη εἶχε κυρίως τὸν χαρακτήρα τῆς ἐκδικήσεως. Ἄν, ἐπομένως, ἡ πρωτογενὴς αὕτη ἀντίδρασις δέον νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ σήμερον, ἀπαλλασσομένη μόνον τοῦ στοιχείου τῆς ἐκδικήσεως, ὡς δογματίζει, ἵνα παραμείνη καθαρὰ ἄμυνα, δέον νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν πρώτην μαρφήν αὐτῆς, τοῦτέστι εἰς τὴν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς ἀντίδρασιν. Ἄλλὰ διὰ τῆς θεωρίας αὐτοῦ ὁ Ferrī πλάττει ἐν ἰδιόρρυθμον εἶδος ἀμύνης διατηρῶν μόνον τὸν ὄρον αὐτῆς, μεταλλάσσων δὲ τὸ περιεχόμενον.

Καὶ τῶντι τὸ περιεχόμενον τῆς ἀμύνης καὶ ἐν τῇ πρωτογενεῖ αὐτῆς ἐμφανίσει, πρὶν ἢ εἶτι ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τοῦ Δικαίου καὶ διαπλασθῇ εἰς «δικαίωμα» ἦτο οἷον εἶνε καὶ σήμερον, ὡς ἐκάνονίσθη ὑπὸ τοῦ Δικαίου. Ἦτο ἢ πρὸς ἀπέκρουσιν τῆς βιαίας προσβολῆς, καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη ἐπέρχεται, ἀντιτασσομένη ἀντίδρασις ἢ ἀπορρέουσα ἐκ τῆς ἐμφύτου ἐκείνης τάσεως τῆς ὠθούσης τὸν ἄνθρωπον πρὸς διάσωσιν τῶν κινδυνευόντων ὄρων τῆς ὑπάρξεώς του, τοῦτέστι τοῦ ἐνστίκτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Ἡ ἀνάγκη δ' αὕτη παρουσιάζεται καὶ ἂν ἡ προσβολὴ δὲν ἀπορρέει ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ προσβολέως προερχομένη εἴτε παρ' ἀνθρώπου ἐστερημένου βουλήσεως ὡς λ.χ. παράφρονος, εἴτε παρὰ ζῆφου εἴτε καὶ παρ' ἄλλης τυφλῆς φυσικῆς δυνάμεως. Ἄλλ' ἢ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς βιαίας προσβολῆς ἀσκουμένη κατὰ τοῦ προσβολέως ἀντίστοιχος προσβολὴ δὲν πηγάζει ἐκ τῆς ἀνάγκης ταύτης, ἀλλ' ἐξ ἐτέρου συναισθήματος, τοῦ γεννωμένου, τοῦτέστιν, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ προσδληθέντος μίσους κατὰ τοῦ προσβολέως του· καὶ συνεπῶς ἀποβάλλει πλέον τὸν χαρακτήρα τῆς ἀμύνης καθισταμένη ἐκδικήσις. Τὸ συναίσθημα δὲ τοῦτο τοῦ μίσους, — τοῦλάχιστον ἐν τῇ ψυχολογίᾳ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, ἂν μὴ καὶ τοῦ ἀγροῦ—γεννᾶται μὲ-

(1) Ἰδὲ αὐτόθι σ. 354.

νον ὅταν ἡ προσβολὴ ἀπορρέει ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ προσβολέως. Οὐδεις μισεῖ τὸν ὑπὸ τινος ἐξωτερικῆς δυνάμεως ἀναγκασθέντα— ἐναντίον τῆς θελήσεώς του— νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ, οὐδεις μισεῖ τὸ προξενήσαν εἰς αὐτὸν βλάβην ζῆρον, οὐδεις μισεῖ τὸν ἀτυχή παράφρονα ὅστις ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ καθ' ὁδόν.

Ἄλλ' ὁ Ferrì ἵνα δημιουργήσῃ τὴν περὶ ποινῆς θεωρίαν του ἐκ τῶν δύο τούτων διαφόρων ἐννοιῶν πλάττει ἐν *σύμμικτον* τέρας ἀντιδράσεως τῆς Πολιτείας κατὰ τοῦ ἐγκληματίου ἀποκαλῶν αὐτὴν *κύρωσιν* (sanzione) ὅπερ οὔτε ἄμυνα εἶνε ὡς τὴν χαρακτηρίζει, οὔτε *ἐκδίκησις*, ὡς ὁμολογεῖ, διότι ἀπογυμνώνει αὐτὴν ἀπὸ τοῦ συναισθήματος τοῦ *μίσους* καὶ τῆς *ἀποστροφῆς* ὅπερ ἔγκειται ἐν τῇ ἐκδικήσει.

Ποία δὲ κρατεῖ ἐν τῇ τοιαύτῃ περὶ ποινῆς θεωρίᾳ τοῦ Ferrì σύγχυσις ἐννοιῶν καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν παραδειγμάτων εἰς ἃ καταφεύγει ἵνα ἀποδείξῃ πανταχοῦ ἐν τῇ ζωῇ ὑφισταμένην τὴν τοιαύτην «*κύρωσιν*». «Ὁ κύπτων, λέγει, πολὺ ἐξωθι τοῦ παραθύρου, ἔστω καὶ μὲ τὴν ἠθικωτέραν καὶ εὐεργετικωτέραν πρόθεσιν, πίπτει καὶ θνήσκει. Ἴδου ἡ φυσικὴ *κύρωσις*. Ὁ τρώγων πολὺ καταλαμβάνεται ὑπὸ δυσπεψίας, ἀσθενεῖ καὶ ὑποφέρει ὁ καταχρῶμενος τοῦ ὀργανισμοῦ του ἐν ταῖς φυσιολογικαῖς ἢ ψυχολογικαῖς λειτουργίαις καταλαμβάνεται ὑπὸ πόνων καὶ συχνάκις καταστρέφει τὴν φυσιολογικὴν ἢ πνευματικὴν ζωὴν του. Ἴδου ἡ βιολογικὴ *κύρωσις*. Ὁ διαβάτης ὅστις, ἐξ ἀφαιρέσεως, ἀνευ τῆς προθέσεως νὰ βλάψῃ, προσκρούει πρὸς ἕτερον προκαλεῖ ἐκ μέρους τούτου μίαν ἀντίδρασιν εἴτε διὰ λόγων εἴτε διὰ πράξεων. Ἴδου ἡ κοινωνικὴ *κύρωσις*».

Ἀφίνω ἤδη εἰς ὑμᾶς, νὰ ἐξεύρητε, ποία ὑφίσταται σχέσις μεταξὺ τῆς ἐκ τοῦ παραθύρου πτώσεως τοῦ κύψαντος ὑπὲρ τὸ δέον ἐξ αὐτοῦ, καὶ τῆς *δυσπεψίας* τοῦ φαγόντος πολὺ, πρὸς τὴν ἐννοιαν τῆς ποινῆς! Ἄλλ' ἐν τῇ τρίτῃ παραδειγματι τῆς καλουμένης «*κοινωνικῆς κυρώσεως*» τοῦτέστι τοῦ διαβάτου τοῦ προσκρούσαντος ἐφ' ἑτέρου καὶ δεχθέντος αὐθωρεῖ τὴν ἀντίδρασιν αὐτοῦ ὑφίσταται *πραγματικὴ* ἄμυνα. Ἐρωτᾶται, ὅμως, ἂν, μετὰ τὸ γεγονός τῆς προσκρούσεως, ὁ ἐκ ταύτης βλαδείς, τὴν ἐπομένῃν ἡμέραν, συναντήσῃ τὸν προσκρούσαντα ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ διὰ λόγων ἢ διὰ πράξεων εἶνε τοῦτο ἄμυνα, ὡς θέλει ὁ Ferrì, ἢ εἶνε *ἐκδίκησις*;

Ἡ ποινή, ἐπομένως, κατ' οὐδένα λόγον δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς *ἄμυνα* δι' ἣν οὐδεμία ἀπαιτεῖται εὐθύνη παρ' ἐκείνῳ καθ' οὗ αὕτη στρέφεται. Ἀφ' ἑτέρου ὀρθῶς δέχεται ὁ Ferrì ὅτι ἡ ποινή ὡς μετὰ μακρὰν ἐξέλιξιν διεμορφώθη ἐν τῷ συγχρόνῳ ποινικῷ δικαίῳ δὲν εἶνε *ἐκδίκησις* διὰ τὸ τελεσθὲν ἐγκλημα, δὲν εἶνε *ἀνταπόδοσις* τοῦ γενομένου κακοῦ δι' ἰσαξίου κακοῦ. Ἀλλὰ καίτοι μὴ οὕτω τοιαύτη,

ένεχει, όμως, και έκδηλοι τὸ συναίσθημα τῆς ἀποστροφῆς και τῆς βδελυγμίας πρὸς τὸ ἐγκλημα και τὸν διαπράξαντα τοῦτο ἐγκληματίαν, ὅπερ αὐτομάτως γεννᾶται εἰς τὴν ψυχὴν παντὸς ἐν τῇ σημερινῇ κοινωνίᾳ ζῶντος ἀνθρώπου. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ ποινὴ εἶνε και δὲν δύναται εἰμὴ νὰ ᾖ ἐν κακῶν ἐπιβαλλόμενον κατὰ τοῦ ἐγκληματίου πρὸς ἐπιτευξίν τοῦ ἐπιδιωκομένου τελικοῦ σκοποῦ τῆς ἀποτροπῆς ἀπὸ μελλόντων ἐγκλημάτων. Καὶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἐν τῇ ποινῇ ἐκδηλουμένου συναισθήματος τούτου ἀνομολογεῖ ὁ Ferrī ἀλλὰ νομίζει ὅτι θὰ ἐκλίπη σὺν τῷ χρόνῳ, ὡς τοῦτο συνέβη ἐπ' ἀναλόγου συναισθήματος ἀπέναντι τῶν παραφρόνων. «Δὲν παρήλθε, λέγει, εἰς αἰῶν ἀκρίμη ἀφ' ἧς ἐποχῆς οὔτοι (οἱ παράφρονες) ἐμισοῦντο και ἐτιμωροῦντο διότι ἀπέδιδον εἰς τὴν βούλησιν αὐτῶν ὅ,τι δὲν ἦτο ἄλλο εἰμὴ τὸ ἀποτέλεσμα ἐνὸς νοσοῦντος ὀργανισμοῦ. Καὶ μόνον μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας τῆς ψυχιατρικῆς ἐπιστήμης ἡ κοινωνία ἐπέσθη ὅτι ἡ παραφροσύνη εἶνε μία νόσος, ὡς πᾶσα ἄλλη, ἣτις δέον νὰ ἐπισύρῃ τὴν μέριμναν τῶν ἰατρῶν και οὐχὶ τὸ μαστίγιον τοῦ δεσμοφύλακος (1).

Ἄλλ' ἡ πρόοδος τῆς ψυχιατρικῆς, ἐξακολουθεῖ λέγων, ἐπεξέτεινε τὸν κύκλον τῆς «Ψυχοπαθολογίας» διὰ τῆς λεγομένης «ἠθικῆς παραφροσύνης» (folie morale) ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ διάνοια παραμένει τελείως ἢ σχεδὸν ἄθικτος ἐνῷ ἡ νόσος προσβάλλει μόνον τὰ συναισθήματα και πρὸ πάντων τὸ ἠθικὸν ἢ κοινωνικὸν συναίσθημα (sens moral). Ἄλλ' ὁ Λομπρόζο ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἠθικὴ παραφροσύνη οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἡ ἐκ γεννητῆς ἐγκληματικότης, και οὕτω διὰ τῆς μεγαλοφυοῦς ταύτης ἀνακαλύψεως τοῦ Λομπρόζο, ἡ ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία ἐφθασεν εἰς τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς ἐξελιξέως της, δι' ἧς καταλύεται πᾶσα διάκρισις μετὰ τῆς παραφροσύνης και τοῦ ἐγκλήματος».

Ὡς συνέπεια, ἐπομένως, τῆς τοιαύτης ἐξελιξέως, φρονεῖ ὁ Ferrī ὅτι ἀφεύκτως θὰ ἐπέλθῃ και ἡ μεταβολὴ τῆς κοινῆς γνώμης πειθομένης ὅτι «και οἱ ἐγκληματίαι εἰσὶ πλάσματα κατὰ τὸ μᾶλλον και ἦττον δυστυχεῖ, ἕνεκα τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ των, και θὰ ἐκλίπη τὸ ἀπέναντι αὐτῶν συναίσθημα τοῦ μίσους και τῆς περιφρονησεως, θὰ παραμείνῃ δὲ μόνον ἡ ἀνάγκη, ὡς ἐπὶ τῶν παραφρόνων, τοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων».

Ἐνταῦθα, ἐγκαταλείπων πρὸς στιγμὴν τὸν Ferrī, ἀναγκάζομαι νὰ ἀναδράμω εἰς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου του, ἵνα ἀνεύρω τὴν μεγαλοφυᾶ τούτου ἀνακάλυψιν, τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται ὁ εὐλαδῆς μαθητῆς πρὸς στήριξίν τῆς περι ποινῆς θεωρίας του.

1) Ἴδε αὐτόθι σελ. 355, 394, 395.

Ἐν ταῖς πρώταις τοῦ ἔργου του ἐκδόσεσιν, ὁ Λομπρόζο παρέστησε τὸν ἐκ γεννητῆς ἐγκληματίαν του ὡς *ἄγριον* ἄνθρωπον, τοῦ ὁποῦλου ἡ ὑπαρξίς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ὀφείλεται εἰς τὸν *ἀταβισμόν*, τοῦτέστι τὴν ὀπισθοδρόμησιν τοῦ ὀργανισμοῦ (φυσικοῦ καὶ ψυχικοῦ) εἰς τὸν ὀργανισμόν τοῦ πρωτογενοῦς ἀνθρώπου τῆς προϊστορικοῦς ἐποχῆς ἢ καὶ τῶν σημερινῶν ἀγρίων φυλῶν. Τὴν ἀταβιστικὴν δὲ ταύτην κατάστασιν δὲν θεωρεῖ ὡς *παθολογικὴν*, ὡς *φρενοπάθειαν*, ὡς νόσον, τὸναντίον διακρίνει ταύτην ἀπὸ τῆς παραφροσύνης διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ ἀναγραφῆς τῶν ὑπαρχουσῶν μεταξὺ τῶν δύο τούτων καταστάσεων διαφορῶν.

Ἐν τῇ τρίτῃ, ὁμοῦς, ἐκδόσει τοῦ βιβλίου του, λέγει ὅτι ἐκ παραβολῆς τῶν χαρακτήρων τοῦ *ἐγκληματίου—ἀνθρώπου* πρὸς τοὺς τοῦ *ἠθικῶς παράφρονος*, ἐπέσθη ὅτι ὄφειλε νὰ συγχωνεύσῃ τὸν πρῶτον μετὰ τοῦ δευτέρου. Καὶ οὕτω πλέον ὁ ἐγκληματίας—ἄνθρωπος δὲν εἶνε μόνον ἄγριος παραπλανηθεὶς ἐν μέσῳ τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ, ἀλλ' εἶνε καὶ *ἄγριος καὶ ἠθικῶς παράφρων*. (!)

Ἄλλὰ πρόδηλος εἶνε ἡ ἐν τῇ τοιαύτῃ συγχωνεύσει ἐνυπάρχουσα ἀντίφασις. Διότι ἂν ὁ ἐγκληματίας εἶνε ἄγριος ἄνθρωπος, οὕτινος ἡ κατάστασις, κατ' αὐτὸν τὸν Λομπρόζο, δὲν εἶνε παθολογικὴ, δὲν δύναται νὰ ᾖ καὶ *ἠθικῶς παράφρων*, διότι ἡ ἠθικὴ παραφροσύνη (*foiie morale*) εἶνε μία τῶν μορφῶν τῆς φρενοπαθείας, εἶνε, ἐν ἄλλαις λέξεσι, νόσος. Ἄδύνατον, ἐπομένως, ἐν τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ ἀμφοτέραι αἱ καταστάσεις αὗται νὰ συνυπάρχωσι.

Τὴν ἀπότομον ταύτην ἀντίφασιν παρατηρῶν ὁ Γάλλος φιλόσοφος Tarde, ὅστις μετὰ πολλῆς εὐθύμου ειρωνείας ἀνέλυσε τὴν θεωρίαν τοῦ Λομπρόζο καὶ κατέδειξε τὰ παράδοξα αὐτῆς, καλεῖ αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ μίαν ἐκ τῶν δύο γνωμῶν, αἵτινες εἰσι τεθειμέναι ἢ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης. «Ἄν ὁ ἐγκληματίας εἶνε ἄγριος, λέγει, δὲν δύναται νὰ ᾖ καὶ παράφρων». Εἰς τοῦτον δ' ἀπαντῶν ὁ Λομπρόζο, ἐν τῷ προλόγῳ τῆς 4ης ἐκδόσεως, ἀρνείται ὅτι ὑπάρχει ἀντίφασις, διότι «ὁ ἠθικῶς παράφρων οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν μὲ τὸν φρενοπαθῆ. Δὲν εἶνε ἀσθενῆς (*malade*), εἶνε εἰς ἡλίθιος τοῦ ἠθικοῦ συναισθήματος» (*cretin du sens moral*). Ἄλλ' ἐνῶ οὕτω ἐν τῷ προλόγῳ ἀρνείται ὅτι ὁ ἐγκληματίας εἶνε ἀσθενῆς—διότι, ὡς λέγει, καὶ ὁ ἠθικῶς παράφρων, μεθ' οὗ τὸν συνεχῶνεν, δὲν εἶνε ἀσθενῆς—λησμονῶν καὶ πάλιν ταῦτα, κατωτέρω, ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ἔργου του, ἐν τῷ τελικῷ αὐτοῦ συμπεράσματι λέγει: «Αἱ ἔρευναι, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ τρίτον μέρος τοῦ τόμου τούτου συμφωνοῦσι θαυμασιῶς μὲ ἐκεῖνας, αἵτινες ἀνεπτύχθησαν ἐν τῷ δευτέρῳ, ἵνα μᾶς κάμωσι νὰ ἴδωμεν ἐν τῷ ἐγκλήματι τὸν *ἄγριον* ἄνθρωπον καὶ συγχρόνως τὸν *ἀσθενῆ* ἄνθρωπον» (*l'homme malade*).

Ἄλλὰ δὲν σταματᾷ ἔως ἐδῶ ἢ ἐξέλιξις τῆς περὶ ἐγκληματίου θεωρίας τοῦ Λομπρόζο. Διότι ἐκ τῶν παρατηρήσεων του ἐπὶ τῶν ἐπιληπτικῶν ἀνεῦρεν, ὡς λέγει, παρ' αὐτοῖς τοὺς χαρακτήρας οὓς ἀποδίδει εἰς τὸν ἐγκληματίαν, τὸν καὶ ἠθικῶς παράφρονα καὶ συνεπῶς δέχεται ὅτι ὁ ἐγκληματίας δὲν εἶνε μόνον ἄγριος ἄνθρωπος καὶ συνάμα ἠθικῶς παράφρων, ἀλλ' εἶνε καὶ ἐπιληπτικός. (1)

Τὸν κυκεῶνα τοῦτον τῆς συγχύσεως καὶ τῶν ἀντιφάσεων, τὸν τραγέλαφον τοῦτον ἐγκληματίαν, ὃν παρουσιάζει ἡμῖν ὁ Λομπρόζο ἀποκαλεῖ ὁ Ferrì μεγαλοφυᾶ ἐπινόησιν; Ἄλλὰ μὴ γνωρίζων καὶ αὐτὸς εἰς ποίαν ἐκ τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων φάσεων αὐτῆς νὰ σταθῇ, δέχεται ὅτι κατ' αὐτὴν οὐδεμία ἐπιτρέπεται διάκρισις μεταξὺ ἐγκλήματος καὶ παραφροσύνης, καθόσον ὁ ἐγκληματίας εἶνε ἠθικῶς παράφρων, εἶνε, ἐπομένως, ἀσθενὴς ἄξιος οὐχὶ μίσους ἀλλ' οἴκτου καὶ συμπαθείας.

Ἄλλ' ἡ σοβαρὰ ψυχιατρικὴ ἐπιστήμη, διὰ τῶν ἐξοχωτέρων ἀντιπροσώπων αὐτῆς οὐδαμῶς ἀκολουθοῦσα τὴν μεγαλοφυᾶ ταύτην ἀποκάλυψιν, διαψεύδει αὐτόν. Διότι αὐτὴ διακρίνει τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ καλουμένου «ἠθικῶς παράφρονος», ἥτις εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐλαττωματικῆς καταστάσεως τοῦ ἐγκεφάλου, ἀποδοτέας εἰς τὸν ἐκφυλισμὸν, ἀπὸ τῆς ἀπλῆς ἠθικῆς διαστροφῆς καὶ κακότητος τοῦ «καθ' ἑξῆς ἢ ἐκ χαρακτῆρος ἐγκληματίου». Ἀναγράφει δὲ τοὺς διαγνωστικοὺς χαρακτήρας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων, ἐν ἐκάστη εἰδικῇ περιπτώσει, ὁ ἰατρο-δικαστὴς δύναται νὰ ἀποφανθῇ ἂν ὁ πρὸ αὐτοῦ προσαγόμενος ἀνήκῃ εἰς τὴν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν κατηγορίαν. (2)

Συνεπῶς, οὐδὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἔρεισμα ἢ πεπολίθησις τοῦ Ferrì ὅτι τὸ συναίσθημα τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀποστροφῆς τῆς κοινωνίας ἀπέναντι τοῦ ἐγκληματίου θὰ ἐκλίπη, ἀντικαθιπτάμενον διὰ τοῦ οἴκτου καὶ τῆς συμπαθείας, ὡς καὶ ἀπέναντι τῶν παραφρόνων. Οὐδέποτε ἢ κοινὴ συνείδησις θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξιτώσῃ τὸ ἐγκλημα τοῦ ἀτυχοῦς παράφρονος ὃν ὤθησε πρὸς αὐτὸ ἢ νόσος, πρὸς τὸ ἐγκλημα τοῦ ὑγιοῦς ἐγκληματίου, ὅπερ εἶνε τὸ πρῶτον τοῦ διεστραμμένου αὐτοῦ χαρακτῆρος. Αἰ' ὁ καὶ ἡ ποινὴ θὰ διατηρήσῃ πάντοτε τὸ διακριτικὸν αὐτῆς

1) Ὡς γνωστόν, ὁ Λομπρόζο ἐδίδαξεν ὅτι καὶ ὁ μεγαλοφυῆς ἄνθρωπος εἶνε ἐπιληπτικός. Δι' ὃ καὶ εἰρωνευόμενος αὐτὸν ὁ συμπατριώτης του Moccelli λέγει ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης γενικεύσεως τῆς ἐπιληψίας θὰ καταλήξωμεν ἐν τέλει νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει ὡς ζῶον ἐπιληπτικὸν (epilepticum).

2) Ἴδε ἰδίως τοῦ Kraft—Ebbing, Lehrb. der Gerichtl. Psychopathologie σ. 291 ἐπόμε.—καὶ Hoche Handb. der Gerichtl. Psychiatrie σ. 549 ἐπόμε.—Baer, Der Verbrecher in anthropologischer Beziehung σ. 289 κλπ.

γνώρισμα ὡς τιμωρία, ὡς κακὸν ἐπιδαλλόμενον κατὰ τοῦ ἐγκληματίου, ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκδηλοῦται τὸ κοινωνικὸν συναίσθημα τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀποστροφῆς πρὸς τὸ ἐγκλημα, ἀφ' ἑτέρου δὲ σκοπεῖται ἡ προστασία τῆς νομίμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξεως διὰ τῆς ἀποτροπῆς ἀπὸ μελλόντων ἐγκλημάτων.

Ἄληθῶς ἡ κοινωνία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτὴν καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπικινδύνου παράφρονος, ἐγκλείουσα αὐτὸν ἐν εἰδικῷ θεραπευτηρίῳ, ἀλλὰ τοῦτο πράττουσα δὲν τιμωρεῖ αὐτόν. Αὕτη εἶνε ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ποινῆς καὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐκείνων μέτρων, ἅτινα ἀφορῶσιν εἰς τοὺς ἀπαλλασσομένους τῆς ποινῆς ἕνεκεν ἑλλειψῆς τῆς πρὸς καταλογισμὸν ἱκανότητος παράφρονος καὶ ἅτινα ἀναγράφονται ἐν πᾶσι τοῖς ἀνωτέρω σημειωθεῖσι προσχεδίοις τῶν Κρατῶν, ἅτινα παρασκευάζουσι τοὺς νέους αὐτῶν ποινικοὺς κώδικας. Καὶ μόνον ὁ Ferri ὡς πρόοδον πραγματουμένην διὰ τοῦ προσχεδίου του, χαρακτηρίζει ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει αὐτοῦ, τὴν συγχώνευσιν τῶν μέτρων τούτων μετὰ τῶν ποινῶν.⁽¹⁾ Καὶ ἐκ τῆς συγχωνεύσεως ταύτης δημιουργεῖ τὸ σύστημα τῶν «κυρώσεων» (sanzioni) κατὰ τὸν δημιουργηθέντα ὑπ' αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, ὅρον πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ὅρου «ποινή».

Ἄλλὰ τὸ πρακτικῶς ἀνεφάρμοστον τῆς συγχωνεύσεως ταύτης, καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀντιφάσεως εἰς ἣν αὐτὸς οὕτως περιπίπτει κατὰ πρῶτον ἐν τῇ αὐτῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει, ὀλίγον κατωτέρω,⁽²⁾ λέγων ὅτι «διὰ τοὺς παράφρονος ἡ κύρωσις ἔχει μορφήν περιορισμοῦ παιδαγωγικοῦ καὶ θεραπευτικοῦ», κατόπιν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ, ἐν ἀρθρῷ 32φ, καθ' ὃ «ὁ διαπράξας ἐγκλημα ἐν καταστάσει νόσου διανοητικῆς ἀπομονοῦται καὶ νοσηλεύεται ἐν τινι καταστήματι παραφρόνων ἐγκληματιῶν, ἂν ἡ κύρωσις ἦν ἐπισύρει τὸ παρ' αὐτοῦ τελεσθὲν ἐγκλημα εἶνε ἡ αὐστηρὰ κάθειρξις (segregazione rigorosa)». Εἰς πάντα ἀναγινώσκοντα ταῦτα, γεννᾶται ἡ ἀπορία, ἂν οὐδεμία ἐπιτρέπεται διάκρισις μεταξὺ ποινῆς καὶ ἀσφαλιστικοῦ μέτρου διὰ τίνα λόγον ὁ μὲν ὕγιής τὸν νοῦν ἐγκληματίας ἐγκλείεται εἰς τὴν εἰρκτὴν, ὑποβαλλόμενος εἰς τοὺς βαρεῖς κανονισμοὺς τῆς αὐστηρᾶς καθείρξεως (segregazione rigorosa), τοῦτέστι τῆς βαρυτέρας τῶν ποινῶν τοῦ προσχεδίου, ὁ δὲ παράφρων ἐγκληματίας ἀπομονοῦται καὶ νοσηλεύεται ἐν εἰδικῷ καταστήματι; Ἄν δὲ πάλιν ὁ καθ' ἡμᾶς ὕγιής τὸν νοῦν ἐγκληματίας εἶνε, ὡς διδάσκει ὁ Ferri, καὶ αὐτὸς ἀσθενής,

1) Ἰδε σελ. 257 ἐκθέσεως.

2) Σελ. 25^ο.

εἶνε ἀτυχῆς πλάσμα, ἀξίον οἴκτου καὶ συμπαθείας, ὡς ὁ παράφρων, διαίτῃ νὰ μὴ ἀπολαύῃ τῆς αὐτῆς περιθάλψεως καὶ φροντίδος, ὡς ὁ τελευταῖος οὗτος, ἀλλὰ νὰ ἐγκλεισθῆται εἰς τὴν εἰρκτὴν ;

Ἄλλ' ἡ ἀντίφασις καὶ ἀσυνέπεια αὕτη τοῦ προσχεδίου πρὸς τὰς ἀρχάς, αἵτινες ἀνακηρύσσονται ὑπὸ τῶν συντακτῶν του, ὡς ἀποτελοῦσαι τὰς βάσεις αὐτοῦ δὲν εἶνε ἡ μόνη. Ὡς ἀνωτέρω εἶπον, καταλυομένης τῆς ἰδέας τῆς ἠθικῆς εὐθύνης, ὡς μόνον κριτήριον διὰ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπιβολῆς ποινῆς ἐπὶ τινι πράξει, κηρύσσεται τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ διαπράξαντος αὐτὸ ἐγκληματίου (pericolosità), πρὸς ὃ δέον νὰ προσαρμόζηται τὸ εἶδος καὶ τὸ μέτρον τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως. Ἡ κοινωνία, ἀσκοῦσα τὴν ἀντιδρασίαν ταύτην, δὲν δύναται νὰ ζητήσῃ λόγον παρὰ τοῦ ἀνευθύνου διὰ τὴν τελεσθεῖσαν πράξιν καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ τιμωρήσῃ αὐτόν· ἀπλῶς ἀμύνεται κατὰ τοῦ ἀπὸ τούτου ἐκπηγάζοντος κινδύνου. Ἡ συνεπής, ὅθεν, ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς ταύτης φέρει ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀντικειμενικὴ βαρῦτης τοῦ ἐγκλήματος οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην δύναται νὰ ἔχῃ ἀξίαν διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ποινῆς. Διότι, ὡς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει λέγεται «ἐν βαρῦ ἐγκλήματι δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ παρ' ἐγκληματίου ὀλίγον ἐπικίνδυνον, καὶ τὸναντίον ἐν ἐλαφρῶν ἐγκλήματι δύναται νὰ ἦ τὸ σύμπτωμα προσωπικότητος λίαν ἐπικίνδυνον». (1) Ἄλλ' ἔτι πλέον προβαλόντες δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ἀνευ τῆς τελέσεως ἐγκλήματος, τὸ κοινωνικῶς ἐπικίνδυνον ἀτόμου τινὸς δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ βίου του, ζῶντος ἐν τελείᾳ ἠθικῇ καταπτώσει καὶ ἀκολασίᾳ καὶ ἐξ ἄλλων ἐνδείξεων καθιστωσῶν πιθανὸν ἂν μὴ βέβαιον τὸν ἀπειλούμενον παρ' αὐτοῦ κίνδυνον. Καὶ ἀντιθέτως δὲ δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ διάπραξις ἐγκλήματος δὲν εἶνε πάντοτε ἀπόδειξις τοῦ ἐπικινδύνου τοῦ διαπράξαντος τοῦτο, ὡς ἐν ἡ περιπτώσει οὗτος ἀποδεδειγμένως εἶνε ἐντίμου χαρακτῆρος ἄνθρωπος, βιώσας πάντοτε ἐν ἀρετῇ, παρεσύρθη δὲ εἰς τὸ ἐγκλήμα ἐκ τινος παροδικῆς περιστάσεως, ἢς παρελθούσης πικρῶς μετεμελήθη καὶ οὐδεμίαν ὑφίσταται πιθανότην ὅτι θὰ περιπέσῃ εἰς νέον ἐγκλήμα.

Ἄλλ' ἐξετάζοντες ποῖα γίνεται ἐφαρμογὴ ἐν τῇ κρινόμενῃ προσχεδίῳ τῆς ἀρχῆς ταύτης, εὐρίσκομεν ἐν ἀρθρῷ 20ῳ ἀναγραφομένην τὴν διάταξιν ὅτι «ἡ κύρωσις ἐπιβάλλεται κατὰ τοῦ ἐγκληματίου, ἀναλόγως τοῦ ἐπικινδύνου αὐτοῦ καὶ ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὠρισμένων ὁρίων : ὁ δὲ βαθμὸς τοῦ ἐπικινδύνου καθορίζεται λαμβανομένης ὡς βάσεως τῆς βαρῦτητος καὶ τοῦ εἴδους τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως...» Καὶ ἐρωτᾶται : πῶς συμβιβάζεται ἡ διάταξις αὕτη πρὸς τὴν

1) Relazione σ. 7.

ἀνωτέρω παράτεθεισάν περικοπήν τῆς αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, ὅτι «ἐν βαρῦ ἔγκλημα δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ παρ' ἔγκληματιού ὀλίγον ἐπικινδύνου καὶ τἀνάπαλιν ἐν ἐλαφρῶν ἔγκλημα» παρ' ἔγκληματιού λίαν ἐπικινδύνου ; > Διὰ τίνα λόγον, ἀφοῦ ἡ κύρωσις (ἡ ποινὴ καθ' ἡμᾶς) δὲν ἐπιβάλλεται πρὸς τιμωρίαν τοῦ τελεσθέντος ἔγκλήματος, ἀλλὰ πρὸς ἀποσόδησιν τοῦ ἀπὸ τοῦ ἔγκληματιού κινδύνου, ὡς βᾶσις πρὸς καθορισμὸν τοῦ εἶδους καὶ τοῦ μέτρου αὐτῆς λαμβάνεται ἡ ἀντικειμενικὴ βαρύτης καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἔγκλήματος ; Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα δίδει τὸ πρακτικῶς ἀνεφάρμοστον τῆς θεθείσης ἀρχῆς. Διότι ἡ συνεπὴς ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἤθελε φέρει εἰς τὴν ἀπάλειψιν ἀπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ὀλοκλήρου τοῦ εἰδικοῦ μέρους τοῦ καθορίζοντος τὴν ἔννοιαν ἐκάστου ἔγκλήματος καὶ τὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν βαρύτητα αὐτοῦ ποινήν, καὶ εἰς τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν περιστάσεων ἐκείνων μόνον αἰτινες ἀποδεικνύουσι τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπικινδύνου τοῦ ἔγκληματιού, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀντικειμενικῆς βαρύτητος τῆς πράξεως αὐτοῦ, καὶ συνεπῶς εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ κυριαρχούντος ἐν τῷ νεωτέρῳ ποινικῷ δικαίῳ ἀξιώματος «nullum crimen, nulla poena sine lege», ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν ἀτομικῶν δικαιοματιῶν τοῦ πολίτου κατὰ τῆς ἀθαιρέσεως τῆς τιμωροῦ ἐξουσίας. Ἄλλ' οἱ συντάκται τοῦ προσχεδίου δὲν ἔσχον τὴν δύναμιν νὰ προβῶσι μέχρι τοῦ σημείου τούτου.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς κοινωνίας ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτῆς ἐπαπειλούμενου κινδύνου ἐξ ὠρισμένων κατηγοριῶν ἔγκληματιῶν πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάπητος ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ νομοθετικῇ κινήσει. Ἐπανειλημμένως δ' ἀπέτελεσε τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐρεῦνης καὶ τῶν συζητήσεων τῆς «διεθνοῦς ποινικῆς ἐνώσεως». Ἡ κοινή παρατήρησις ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ποινὴ οὐδὲν δύναται νὰ ἔχη ἀποτελεσματικὰ ἐπιβαλλομένη καθ' ὠρισμένων ἔγκληματιῶν. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ κατ' ἐπανάληψιν ὑπότροποι, οἵτινες καίτοι πολλὰς ὑπέστησαν ποινάς, ἅμα τῇ ἐκ τῶν φυλακῶν ἐξόδῳ τῶν ἔγκληματιοῦσι καὶ πάλιν, καὶ ἐφ' ὧν φανερόν εἶνε ὅτι οὐδεμίαν δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἐπίδρασιν ἡ ποινὴ. Ἐκ τούτων ἀποτελεῖται ἡ τάξις τῶν καλουμένων «καθ' ἑξῆς ἢ ἐξ ἐπαγγέλματος ἔγκληματιῶν». Ἠγέρθη, ἐπομένως, πρὸ τοῦ νομοθέτου τὸ πρόβλημα κατὰ τίνα τρόπον δύναται ἡ κοινωνία νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τῶν ἐπικινδύνων τούτων ἀτόμων. Καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐρευνα κατέληξεν εἰς τὸ πόρισμα ὅτι ἡ πολιτεία δικαιούται νὰ λαμβάνῃ κατ' αὐτῶν μέτρα ἐξασφαλιστικὰ (sichernde Massnahmen) ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς ἐπιβλητέας κατ' αὐτῶν ποινῆς διὰ τὸ τελευταῖον τελεσθὲν ἔγκλημα. Ὡς τοιοῦτον δ' ἀσφαλιστικὸν μέτρον ἀναγράφεται ἐν τοῖς προσχεδίοις τῆς Γερμανίας, Ἑλβετίας καὶ Αὐστρίας ἡ ἀσφαλιστικὴ κράτησις, ἧς τὸ περιεχόμενον κατὰ διάφορα

κανονίζεται συστήματα. Καὶ τὸ μέτρον τοῦτο ἀνέγραψε καὶ ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ προσχεδίῳ. Ὁμοίως δ' ἐν τοῖς ἀνωτέρω σημειοῦμένοις προσχεδίοις, ὡς καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ, ἀναγράφεται, (ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον), τὸ ἀσφαλιστικὸν μέτρον τῆς ἐν θεραπευτικῷ καταστήματι κρατήσεως τῶν ἀπαλλασσομένων πάσης ποινῆς παραφρόνων, ὡς καὶ τῶν ἡμι—παραφρόνων (demi—fous) ἐγκληματιῶν, οἵτινες εἰς μετριωτέραν ὑποβάλλονται ποινὴν. Ὁ θεμελιώδης δὲ διακριτικὸς χαρακτήρ τῶν μέτρων τούτων ἀπὸ τῆς ποινῆς εἶνε ὅτι ταῦτα ἐπιβάλλονται οὐχὶ ἕνεκα τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀποδεδειγμένης ψυχικῆς τάσεως τοῦ ἐγκληματιῶν πρὸς τέλεσιν ἐγκλημάτων, δι' ὃ καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέτρον αὐτῶν δὲν κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντικειμενικῆς βαρύτητος τοῦ ἐγκλήματος ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ψυχικῆς ταύτης καταστάσεως.

Ἄλλ' ἡ σύγχυσις μεταξὺ ποινῆς καὶ ἀσφαλιστικῶν μέτρων, ἣν διδάσκει ὁ Ferrì, καὶ ἣν ζητεῖ νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν διὰ τοῦ προσχεδίου του, ἀσυνειδήτως ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ὅλως ἀντιπρατικὴν καὶ οὐδαμῶς συνάδουσαν πρὸς τὸν ἐπιδικωκόμενον σκοπὸν διατάξιν, ἧς καὶ ἀνωτέρω ἐμνήσθη, καθ' ἣν πρὸς καθορισμὸν τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἐγκληματιῶν ἀπειλουμένου κινδύνου καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ μέτρου τῆς ἐπιβλητέας κατ' αὐτοῦ «κυρώσεως» λαμβάνεται ὡς βάσις ἡ βαρύτης καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως». Τοῦ κανόνος δὲ τούτου ἐφαρμοζομένου ἐπὶ τῶν «καθ' ἕξιν ἐγκληματιῶν» ἢ κατὰ τούτων ἐπιβαλλομένη κύρωσις προσμετρεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διὰ τὸ βαρύτερον τῶν ἐγκλημάτων ὀριζομένης ἐν τῷ νόμῳ ποινῆς.⁽¹⁾ Καὶ ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν παραφρόνων ἢ ἐπιβαλλομένη μόνωσις καὶ ἡ ἐν τοῖς εἰδικαῖς καταστήμασι νοσηλεία προσμετρεῖται ἀναλόγως τῆς κατὰ τοῦ ἐγκλήματος ἐπιβλητέας, κατὰ τὸν νόμον, «κυρώσεως».⁽²⁾ Καὶ ὡς ἀναγκαῖα τοῦτου συνέπεια δέον νὰ προστεθῇ ὅτι περὶ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ μέτρου τῆς κυρώσεως ταύτης—τούτέστι περὶ τοῦ εἴδους καὶ τῆς διαρκείας τῆς ἀπομονώσεως καὶ τῆς νοσηλείας τοῦ παράφρονος ἀποφαίνεται, ἐκ τῶν προτέρων, ὁ Δικαστὴς!⁽³⁾ Ἴδού, εἰς ποίας φέρει ἀτοπίας ἡ σύγχυσις τῆς ποινῆς πρὸς τὰ ἀσφαλιστικὰ μέτρα!

Τοῦναντίον ἐν τοῖς ἄλλοις ξένοις προσχεδίοις ἢ διὰ τοὺς καθ' ἕξιν ἐγκληματίας καθοριζομένη ἀσφαλιστικὴ κράτησις κανονίζεται ἀνεξαρ-

1) ἄρθρ. 28.

2) ἄρθρ. 32 ἐπόμ.

3) Relattone σ. 76.

τήτως ὅλως ἀπὸ τῆς ἐπιβλητέας διὰ τὰ καθ' ὑποτροπήν τελεσθέντα ἐγκλήματα ποινῆς. Ἐν δὲ τῷ ἡμετέρῳ προσχεδίῳ, ἀκολουθοῦντες τὸ σύστημα, ὅπερ ἐγένετο ἀποδεκτὸν ἐν τῷ ἀναθεωρηθέντι Γερμανικῷ προσχεδίῳ τοῦ 1919, καταλείπομεν ἀπροσδιόριστον τὴν διάρκειαν τῆς κρατήσεως ἀκριβῶς ἵνα αὐτὴ προσαρμόζηται ἐκάστοτε ἐν τῇ ἐφαρμογῇ πρὸς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ ἐγκληματίου, ἐξ ἧς καταφαίνεται καὶ ὁ βαθμὸς τοῦ ἀπὸ τούτου ἀπειλουμένου κινδύνου.

Τὸ πλαίσιον μιᾶς διαλέξεως δὲν μοι ἐπιτρέπει νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν εἰδικωτέραν ἐξέτασιν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐπιλύονται ἐν τῷ Ἰταλικῷ προσχεδίῳ τὰ κατὰ μέρος νομοθετικὰ προβλήματα, ἅτινα παρουσιάζονται ἐν τῇ συντάξει τοῦ γενικοῦ μέρους τοῦ ποινικοῦ κώδικος, καίτοι ἡ ταύτη ἔρευνα καὶ ἄλλα ἤθελε φέρεи εἰς φῶς σφαλερὰ καὶ παράδοξα.

Διὰ τῶν λεχθέντων ἠθέλησα νὰ προφυλάξω ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πλάνης, ἣν θὰ ἠδύνατο τυχὸν νὰ παραγάγη παρ' ὑμῖν ὁ πάταγος, τὸν ὅποιον προξενούσι περὶ τὸ ἔργον αὐτῶν οἱ συντάκται τοῦ Ἰταλικοῦ προσχεδίου παριστῶντες ἑαυτοὺς ὡς τοὺς σκαπανεῖς τῆς προόδου ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ ὡς τοὺς μόνους γνήσιους ἀντιπροσώπους τοῦ θετικισμοῦ ἐν τῇ ποινικῇ ἐπιστῇ.

Ἄλλ' ἂν θετικισμὸς ἐν τῇ ἐπιστῇ καλεῖται ἡ ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως τῶν γεγονότων θεμελιώσις τῶν πορισμάτων αὐτῆς, βεβαίως τὸν τίτλον τούτον δὲν δύναται νὰ διεκδικήσωσιν οἱ ὅπαδοι τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς. Διότι ἡ μὲν περὶ τοῦ ἐγκληματίου—ἀνθρώπου θεωρίαν, ὡς περιτρώως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν εἰδικῶν περὶ αὐτῆς ἐρευνῶν, στηρίζεται οὐχὶ ἐπὶ τῶν θετικῶν δεδομένων τῆς ἐπιστημονικῆς παρατηρήσεως, ἀλλ' ἐπὶ τῆς φαντασίας τοῦ δημιουργοῦ αὐτῆς. Δι' ὃ καὶ ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ Cechi ὁμιλῶν τελευταίως περὶ τοῦ Δομπρόζο, ἐχαρακτήρισεν αὐτὸν ὡς «λατρὸν λίαν μεμορφωμένον μὲ φαντασίαν μυθιστοριογράφου». Αἱ δὲ θεωρίαι αὐτῶν περὶ ποινικῆς εὐθύνης καὶ ποινῆς, ὡς ἀπεδείχθη, νομίζω, ἐκ τῶν παρ' ἑμοῦ λεχθέντων, παραγνωρίζουσι τελείως τὰ ἐκ τῆς ἀληθοῦς θετικῆς ἐρεύνης τῆς φύσεως τῶν κοινωνικῶν τούτων θεσμῶν ἀπορρέοντα πορίσματα. Οἱ ἄλλοι καὶ γνήσιοι ἀντιπρόσωποι τοῦ θετικισμοῦ ἐν τῇ ποινικῇ ἐπιστῇ εἶνε πάντες ἐκεῖνοι οἵτινες ἀποκρούοντες ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰς μεταφυτικὰς θεωρίας περὶ ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, λαμβανομένης ὡς βάσεως τοῦ ποινικοῦ καταλογισμοῦ καὶ τῆς ποινῆς θεωρουμένης ὡς ἀνταποδόσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς ἀνεφαρμόστους οὐτοπίας τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς, τὴν μὲν ποινικὴν εὐθύνην στηρίζουσιν ἐπὶ τῆς ψυχολογικῆς ἀληθείας περὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως, τὴν δὲ ποινὴν χαρακτηρίζουσιν ὡς μέσον

~~ΠΡΟΣΚΑΛΗΣΗ~~

πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐγκλήματος καὶ διαμορφῶσι συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς τοῦτο.

Καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων, τῆς ἀληθοῦς θετικῆς Σχολῆς, θὰ στηριχθῇ ὁ νέος ποινικὸς κώδιξ τῆς Ἑλλάδος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

— 8 XAQA

IATAMIT

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 5.—

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000000076

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 5.—

1925
1892

2033